

Oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuus ja valvonta

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuus ja valvonta

Lausuntotiivistelmä

5.7.2010

Julkaisun nimi	Oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuus ja valvonta. Lausuntotiivistelmä		
Tekijä	Jussi Karttunen		
Oikeusministeriön julkaisu	Mietintöjä ja lausuntoja	Sarjanumero	55/2010
OSKARI numero	OM 7/41/2008	HARE numero	OM022:00/2008
ISSN-L	1798-7091		
ISSN (nid.)	1798-7091	ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (nid.)	978-952-466-986-3	ISBN (PDF)	978-952-466-987-0
Asia- ja avain-sanat	oikeudenkäynti, oikeudenkäyntiavustaja, oikeudenkäyntiasiamies, asianajaja, julkinen oikeusavustaja		
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriö asetti 16 päivänä toukokuuta 2008 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin arvioida ja tarvittaessa ehdottaa oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia yleisissä tuomioistuimissa koskevan sääntelyn tarkistamista. Tavoitteena oli, että sääntely riittävästi takaa asianosaisten oikeusturvan ja yleisemmin asianmukaisen oikeudenhoidon. Toisaalta työryhmän oli arvioitava, missä määrin sääntelyn kiristäminen on perusteltua erityisesti kilpailunäkökohtien ja elinkeinovapauden kannalta. Työryhmän tehtävänä oli tarkastella muun muassa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtoja sekä heidän velvollisuuksiaan ja valvontaansa.</p> <p>Työryhmä luovutti mietintönsä 25 päivänä marraskuuta 2009 (Oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuus ja valvonta, oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2009:17). Työryhmämietinnössä ehdotetaan, että kaikki oikeudenkäyntiavustajat saatettaisiin ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin.</p> <p>Oikeusministeriö pyysi työryhmämietinnöstä lausunnon yhteensä 67 eri viranomaiselta, yhteisöltä ja asiantuntijalta. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa mietinnöstä lausunto. Pyydettyistä lausunnoista saapui yhteensä 56. Tässä lausuntotiivistelmässä selostetaan työryhmämietinnöstä annettuja lausuntoja.</p> <p>Lausunnonantajat ovat kannattaneet yleisesti ottaen lähes yksimielisesti työryhmämietinnössä mainittua tavoitetta oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamisesta oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla. Enemmistö lausunnonantajista on myös suhtautunut myönteisesti muita oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia kuin asianajajia ja julkisia oikeusavustajia koskevan lupa- ja valvontajärjestelmän luomisesta.</p>		

5.7.2010

Publikationens titel Behörigheten för och övervakningen av rättegångsbiträden. Remissammandrag

Författare Jussi Karttunen

Justitieministeriets publikation Betänkanden och utlåtanden **Serienummer** 55/2010

OSKARI nummer JM 7/41/2008 **HARE nummer** JM022:00/2008
ISSN-L 1798-7091
ISSN (häft.) 1798-7091 **ISSN (PDF)** 1798-7105
ISBN (häft.) 978-952-466-986-3 **ISBN (PDF)** 978-952-466-987-0

Sak- och nyckelord rättegång, rättegångsbiträde, rättegångsombud, advokat, offentligt rättsbiträde

Referat Justitieministeriet tillsatte den 16 maj 2008 en arbetsgrupp som fick i uppdrag att utvärdera och vid behov lägga fram förslag till en översyn över lagstiftningen om rättegångsombud och -biträden vid allmänna domstolar. Syftet var att regleringen i tillräcklig grad ska garantera parternas rättsskydd och också mera allmänt en behörig rättsvård. Å andra sidan arbetsgruppen skulle bedöma i vilken mån det med hänsyn till konkurrensaspekter och näringsfriheten är motiverat att göra regleringen strängare. Arbetsgruppens uppdrag var att granska bl.a. behörighetskraven för rättegångsombud och -biträden samt deras skyldigheter och tillsynen av dem.

Arbetsgruppen överlät sitt betänkande den 25 november 2009 (Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2009:17). I betänkandet föreslås att samtliga rättegångsbiträden ska komma att omfattas yrkesetiska skyldigheter och tillsyn.

Justitieministeriet sände arbetsgruppsbetänkandet för utlåtande till sammanlagt 67 olika myndigheter, sammanslutningar och sakkunniga. Dessutom gavs högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen tillfälle att avge utlåtande om betänkandet. Sammanlagt 56 av remissinstanserna yttrade sig. I detta remissammandrag redogörs för utlåtandena om betänkandet.

Remissinstanserna har allmänt taget nästan enhälligt understött det nämnda syftet i betänkandet att förbättra förutsättningarna för parternas rättsskydd och en behörig rättsvård genom en höjning av kvalitetsnivån för rättegångsombud och -biträden. Majoriteten av remissinstanserna har också förhållit sig positiv till att det skapas ett tillstånds- och tillsynssystem för övriga rättegångsombud och -biträden än advokater och offentliga rättsbiträden.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	9
2 YLEISET ARVIOT TYÖRYHMÄN EHDOTUKSESTA.....	10
2.1 Yleistä.....	10
2.2 Ministeriöt ja ylimmät laillisuusvalvojat.....	10
2.3 Korkein oikeus ja hovioikeudet.....	11
2.4 Hallinto-oikeudet.....	13
2.5 Muut tuomioistuimet.....	14
2.6 Muut viranomaiset.....	16
2.7 Muut lausunnonantajat.....	18
3 YKSITYISKOHTAISEMMAT ARVIOT KESKEISISTÄ EHDOTUKSISTA.....	22
3.1 Tuomioistuimen suorittaman valvonnan tehostaminen.....	22
3.2 Oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävän luvanvaraistaminen.....	23
3.3 Luvanvaraisuuden laajuus.....	24
3.4 Luvan myöntämisen edellytykset.....	29
3.5 Luvan myöntäjä.....	33
3.6 Luvan saaneen velvollisuudet.....	35
3.7 Luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan valvonta.....	37
3.8 Asianajajia ja julkisia oikeusavustajia koskeva erityissääntely.....	41
3.9 Avustajapakko ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa.....	42
3.10 Muita huomioita.....	44
4 PYKÄLÄKOHTAISET HUOMAUTUKSET.....	48
4.1 Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista.....	48
4.2 Laki asianajajista annetun lain muuttamisesta.....	55
4.3 Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.....	56
4.4 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 2 ja 6 §:n muuttamisesta.....	58
4.5 Laki oikeusapulain 8 §:n muuttamisesta.....	59
LIITE.....	60

1 Johdanto

Oikeusministeriö asetti 16 päivänä toukokuuta 2008 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin arvioida ja tarvittaessa ehdottaa oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia yleisissä tuomioistuimissa koskevan sääntelyn tarkistamista. Tavoitteena oli, että sääntely riittävästi takaa asianosaisten oikeusturvan ja yleisemmin asianmukaisen oikeudenhoidon. Toisaalta työryhmän oli arvioitava, missä määrin sääntelyn kiristäminen on perusteltua erityisesti kilpailunäkökohtien ja elinkeinovapauden kannalta. Työryhmän tehtävä koski kaikkia yleisiä tuomioistuuksia ja kaikkia niissä käsiteltäviä asiaryhmiä. Huomioon oli otettava myös mahdollisten muutosehdotusten vaikutukset erityistuomioistuimissa ja esitutkinnassa. Työryhmän tehtävään ei kuulunut hallintolainkäyttö, mutta erityiskysymyksenä voitiin arvioida lasten huostaanottoa koskevia asioita. Työryhmän tuli tarkastella muun muassa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtoja sekä heidän velvollisuuksiaan ja valvontaansa. Työryhmän työhön eivät kuuluneet niin sanotut määräyksenvaraiset tehtävät tai muut ulkoprosessuaaliset asiat, mutta työryhmä saattoi arvioida tuomioistuinasioihin mahdollisen luvan saaneen lakimiehen velvollisuuksia ja valvontaa myös muissa asioissa.

Työryhmä luovutti mietintönsä 25 päivänä marraskuuta 2009 (Oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuus ja valvonta, oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2009:17).

Työryhmämietinnössä ehdotetaan, että kaikki oikeudenkäyntiavustajat saatettaisiin ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin. Velvollisuuksiensa vastaisesti toimivan avustajan toiminta voitaisiin karkeimmassa tapauksissa päättää.

Mietinnössä ehdotetaan, että muille oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille kuin asianajajille ja julkisille oikeusavustajille perustettaisiin uusi lupajärjestelmä, josta säädettäisiin uudessa laissa luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista.

Oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana voisi yleisissä tuomioistuimissa yleensä toimia vain asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Nykyiset kelpoisuusehdot kuitenkin säilytettäisiin niissä tapauksissa, joissa avustaja on työ- tai virkasuhteessa asianosaiseen. Lähisukulaisia koskeva poikkeus kelpoisuusehdoista poistettaisiin. Vastaavat kelpoisuusehdot ulotettaisiin myös lastensuojeluasioihin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Luvan myöntäminen oikeudenkäyntiavustajalle edellyttäisi muun muassa riittävää perehtyneisyyttä tehtävään. Luvat myöntäisi perustettava oikeudenkäyntiavustajalautakunta, joka toimisi tuomarivalintalautakunnan yhteydessä, mutta olisi siitä erillinen.

Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olisi oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävässään, samoin kuin tuomioistuimen määräykseen tai avustajanmääräykseen perustuvassa tehtävässään, velvollinen noudattamaan yleisen asianajajayhdistyksen hyvää asianajajatapaa koskevia ohjeita sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Mietinnössä ehdotetaan lisäksi, että luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olisi mainituissa tehtävissään asianajajayhdistyksen yhteydessä toimivan valvontalautakunnan ja oikeuskanslerin valvonnan alainen. Valvontalautakunnan riippumattomuutta suhteessa

asianajajayhdistykseen vahvistettaisiin. Valvontalautakuntaa laajennettaisiin yhdellä jaostolla, ja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia tulisi jäseniksi lautakuntaan. Valvontalautakunta voisi määrätä luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle vastaavat kurinpidolliset seuraamukset kuin asianajajalle. Luvan peruuttamisesta päättäisi kuitenkin oikeudenkäyntiavustajalautakunta. Päätöksistä olisi muutoksenhakumahdollisuus tuomioistuimeen.

Mietinnössä ehdotetaan vielä, että ylimääräisessä muutoksenhaussa korkeimmassa oikeudessa otettaisiin käyttöön avustajapakko.

Oikeusministeriö pyysi työryhmämietinnöstä lausunnon yhteensä 67 eri viranomaiselta, yhteisöltä ja asiantuntijalta. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa mietinnöstä lausunto. Tiivistelmän liitteenä on luettelo lausunnonantajista. Pyydetyistä lausunnoista saapui yhteensä 56. Pyydettyjen lausuntojen lisäksi Nuoret Lakimiehet ry ja Poliisihallitus ovat toimittaneet oikeusministeriölle lausuntonsa työryhmämietintöön.

Lausuntotiivistelmän jaksoon 2 on sisällytetty lausunnonantajien arviot ehdotuksesta yleisellä tasolla. Tiivistelmän jaksossa 3 erillisiin alajaksoihin ryhmiteltyinä selostetaan lausunnonantajien yksityiskohtaisempia arvioita keskeisistä ehdotuksista. Jaksossa 4 selostetaan ehdotettuihin säännöksiin liittyviä lausunnonantajien huomautuksia. Jos lausunnonantaja ei ole lausunut tarkemmin yksittäisestä ehdotuksesta, lausunnonantajaa ei välttämättä enää mainita jaksossa 3 tai 4.

2 Yleiset arviot työryhmän ehdotuksesta

2.1 Yleistä

Lausunnonantajat kannattavat yleisesti ottaen lähes yksimielisesti työryhmämietinnössä mainittua tavoitetta oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamisesta oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla. Enemmistö lausunnonantajista suhtautuu myös myönteisesti muihin oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia kuin asianajajia ja julkisia oikeusavustajia koskevan lupa- ja valvontajärjestelmän luomisesta.

2.2 Ministeriöt ja ylimmät laillisuusvalvojat

Valtiovarainministeriö (VM):

VM toteaa, että työryhmän käytettävissä ei ole ollut empiiristä selvitystä siitä, kuinka usein muiden oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kuin asianajajien ja julkisten oikeusavustajien toiminnassa on ollut epäkohtia, joihin olisi tullut puuttua valvonnan keinoin. Muun muassa tämän vuoksi VM katsoo, että asia tulisi pyrkiä ratkaisemaan ensisijaisesti nyt ehdotettua yksinkertaisemmilla ja hallinnollisesti kevyemmällä keinoilta. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtoja voitaisiin VM:n mukaan esimerkiksi täsmentää siten, että vankeusrangaistuksen tai tietyistä rikoksista sakkorangaistuksen saaneet henkilöt olisivat määräjän kelvottomia oikeudenkäyntiasiamiehen

tai -avustajan tehtävään. Tällaisten yksiselitteisten kelpoisuusehtojen täyttymisen toteaminen olisi mahdollista ilman erillistä lautakuntamenettelyä tietojärjestelmiä ja -rekistereitä hyväksikäyttämällä.

Valvonnan osalta tulisi VM:n mielestä puolestaan arvioida vielä mahdollisuutta kehittää tuomioistuinvalvontaa, esimerkiksi muuttamalla esiintymiskieltosäännöksiä työryhmän ehdottamien valvontajärjestelmien sijaan. VM:n mukaan mainitulta osin tulisi harkita, voitaisiinko esiintymiskieltosäännöksiä muuttaa esimerkiksi siten, että toisen kerran esiintymiskiellon saanut on määräajan kelvoton toimimaan oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on työryhmän kanssa samaa mieltä oikeudenkäyntien asettamista laatuvaatimuksista oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille. TEM haluaa kuitenkin korostaa sitä, että nykyinen prosessilainsäädäntö edellyttää erityisesti oikeudenkäyntimenettelyn hyvää hallintaa.

Eduskunnan oikeusasiamies (EOA) pitää työryhmän mainitsemia tavoitteita nykyistä useampien oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien saattamisesta ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin sekä tuomioistuinten suorittaman valvonnan tehostamisesta kannatettavina. EOA katsoo, että työryhmän ehdotukset ovat tärkeitä yleisemminkin lakimiesammattikunnan aseman ja kehittymisen kannalta. EOA:lla ei ole myöskään huomauttamista perus- ja ihmisoikeusvaikutusten osalta työryhmämietinnössä suoritetuista Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnoista, jotka eivät EOA:n omankaan näkemyksen mukaan muodostu esteeksi nyt ehdotetuille ammattitoiminnan sääntelyn tiukennuksille.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin (OKA) mukaan työryhmämietinnössä mainittu tavoite oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamisesta oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla sekä saattamalla kaikki rikos- ja riita-asioita yleisissä tuomioistuimissa hoitavat lakimiehet ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin on kannatettava. OKA pitää uudistusta hyvänä myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin toteutuu OKA:n mukaan parhaiten silloin, kun kaikkia oikeudenkäyntiin osallistuvia lakimiehiä koskevat samantasoiset kelpoisuusvaatimukset. Uudistusta puoltaa OKA:n mielestä myös se, että oikeudenkäynnissä mahdollisesti tapahtuneita virheitä on usein vaikea tai mahdoton jälkeinpäin korjata. Oikeudenkäyntiin liittyvät virheet ja epäselvyydet ovat puolestaan omiaan rapauttamaan luottamusta sekä oikeusjärjestelmään että viranomaistoimintaan yleensä. Tässä suhteessa uudistus parantaisi OKA:n mukaan kansalaisten oikeusturvaa ja yhdenvertaista asemaa oikeudenkäynnin asianosaisina.

2.3 Korkein oikeus ja hovioikeudet

Korkein oikeus (KKO) pitää työryhmämietinnön sisältämiä tavoitteita ja mietinnössä esitettyjä uudistuksia yleisesti ottaen kannatettavina. KKO katsoo, että hankkeella on oma tärkeä sijansa niiden toimenpiteiden joukossa, jotka tähtäävät maan oikeudenhoidon ja samalla oikeusturvan tason parantamiseen. KKO:n mukaan on kuitenkin syytä

todeta, että mietinnössä nyt ehdotetuilla järjestelyillä kyetään takaamaan käytännössä vain eräänlainen vähimmäistaso oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien ammatillisessa osaamisessa.

Helsingin hovioikeus:

Helsingin hovioikeus pitää yleisenä arvionaan työryhmämietinnössä mainittuja tavoitteita kannatettavina ja tavoittelemisenarvoisina. Hovioikeuden mukaan ammattitaitoinen asianajo edistää oikeudenkäynnin toimivuutta ja tehokkuutta. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan laadulla on keskeinen merkitys myös asianosaisten oikeusturvan takaamisen näkökulmasta.

Helsingin hovioikeus toteaa, että hovioikeuden näkökulmasta ei ole merkitystä sillä, pyritäänkö oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laadun parantamiseen asianajajamonopolin vai erillisen lupajärjestelmän kautta. Keskeistä hovioikeuden mukaan on, että kelpoisuusvaatimuksia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiselle tiukennetaan sekä että kaikki asiamiehet ja avustajat saatetaan kattavan ja tehokkaan valvonnan piiriin. Hovioikeuden mielestä asianajajamonopoli olisi mietinnössä ehdotettuun lupajärjestelmään verrattuna sinänsä yksinkertainen ja selkeä. Kaksinkertaisen järjestelmän luominen asianajajien ja julkisten oikeusavustajien määrään verrattuna suhteellisen pienen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien joukon erityisten etujen turvaamiseksi vaikuttaa hovioikeuden mukaan raskaalta etenkin kun otetaan huomioon, että useimmissa Euroopan maissa vain asianajajilla on oikeus toimia oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajana.

Itä-Suomen hovioikeus ilmoittaa hyväksyvänsä työryhmämietinnössä mainitut tavoitteet ja pitävänsä siinä ehdotettua lupajärjestelmää mainittujen tavoitteiden kannalta pääasiassa onnistuneena. Hovioikeus toteaa, että oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien ammattitaidolla ja työn laadulla on tärkeä merkitys pyrittäessä oikeudenkäynnissä oikeaan lopputulokseen. Tehtävänsä osaava ja eettisesti korkeatasoinen asiamies tai avustaja toteuttaa päämiehensä oikeusturvaa ja edistää samalla muiden asianosaisten oikeusturvan toteutumista. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan laadulla on hovioikeuden mukaan kuitenkin myös yleisempää yhteiskunnallista merkitystä, koska he muodostavat keskeisen oikeudenhoidon orgaanin.

Kouvolan hovioikeus toteaa suhtautuvansa sinänsä myönteisesti työryhmämietinnössä mainittuihin tavoitteisiin parantaa uudistuksella asianosaisten oikeusturvaa ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytyksiä oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laadun nostamalla ja valvontaa tehostamalla. Hovioikeus kuitenkin katsoo, että nykyjärjestelmässä, jonka mukaan oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tulee olla rehellinen sekä muutoin tehtävään sopiva ja kykenevä OTK- tai OTM-tutkinnon suorittanut henkilö, ei liene todettu sellaisia huomattavia epäkohtia, jotka pitäisi poistaa ehdotetunlaisella lupajärjestelmällä. Hallituksen esityksessä (HE 82/2001 vp s. 60–62) esitetyt perusteet, joilla aikanaan päädyttiin nykyiseen järjestelmään, jossa lakimiestutkintoa pidetään lähitökohtaisesti riittävänä osoituksena asiamiehen- tai avustajantehtävän vaatimista perustiedoista ja taidoista, ovat hovioikeuden mielestä edelleen voimassa.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan työryhmämietinnön päätavoitteena mainittu oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten

parantaminen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla toteutuu varsin hyvin mietinnössä ehdotetuilla keinoilla ja tavoilla. Hovioikeus ilmoittaa yleisesti ottaen kannattavansa mietinnössä ehdotettua uudistusta.

Turun hovioikeus katsoo, että työryhmämietinnössä esitetyt uudistukset ovat omiaan lisäämään oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien ammattitaitoa. Tämä puolestaan parantaa heidän päämiehinään olevien asianosaisten oikeusturvaa. Hovioikeuden havaintojen mukaan ehdotetun järjestelmän voimaan saattamiselle on selvä tarve.

Vaasan hovioikeus toteaa yleisesti ottaen hyväksyvänsä työryhmän mietinnön ja kannattavansa siinä esitettyjä uudistuksia.

2.4 Hallinto-oikeudet

Helsingin hallinto-oikeus ilmoittaa kannattavansa työryhmän ehdotusta uuden lupajärjestelmän perustamisesta ja valvonnan laajentamista koskemaan myös muita oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia kuin asianajajia ja julkisia oikeusavustajia hallinto-oikeuksissa käsiteltävissä lastensuojeluasioissa.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus toteaa, että perustellusti voidaan päätyä työryhmän ehdotukseen siitä, että oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuustasoa ja valvontaa on syytä lisätä myös Suomessa.

Kuopion hallinto-oikeus pitää tavoitetta kaikkien oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien saattamisesta ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin kannatettavana. Hallinto-oikeuden mielestä luotavan järjestelmän tulisi olla kaikkien asiamiesten osalta mahdollisimman samanlainen.

Oulun hallinto-oikeus ilmoittaa, ettei sillä yleisesti ottaen ole huomauttamista työryhmämietintöön.

Rovaniemen hallinto-oikeus pitää työryhmän ehdotusta lupajärjestelmän ulottamisesta koskemaan myös lastensuojeluasioita kannatettavana.

Turun hallinto-oikeus ilmoittaa kannattavansa ehdotetun lupajärjestelmän ulottamista lastensuojeluasioihin hallintotuomioistuimissa.

Vaasan hallinto-oikeus pitää työryhmämietintöä yleisesti ottaen hyvin perusteltuna ja katsoo, että oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtoja ja valvontaa on kehitettävä mietintöön sisältyvien lakiehdotusten pohjalta. Hallinto-oikeuden mukaan ehdotetun lupajärjestelmän käyttöönotto on perusteltua niiden Suomen Asianajajaliiton ulkopuolella toimeksiantoja hoitavien lakimiesten osalta, jotka eivät ole julkisia oikeusavustajia eivätkä myöskään hoida asianajotehtäviä työnantajansa lukuun virka- tai palvelussuhteessa toimien.

2.5 Muut tuomioistuimet

Espoon käräjäoikeus:

Espoon käräjäoikeus ilmoittaa suhtautuvansa sinänsä myönteisesti työryhmämietinnössä mainittuun päätavoitteeseen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutason parantamisesta. Käräjäoikeus epäilee kuitenkin ehdotetun lupajärjestelmän perustamisen tarpeellisuutta.

Tärkeämpänä kuin ehdotetun lupajärjestelmän luomista Espoon käräjäoikeus pitää oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvonnan tehostamista. Käräjäoikeus kuitenkin katsoo, että valvonnan tehostamista voitaisiin suorittaa lisäämällä tuomioistuimen käytävissä olevia keinoja, joilla tuomioistuin voisi puuttua asiamiesten ja avustajien toimintaan. Tuomioistuimen keinovalikoimaan voisi esiintymiskiellon määräämisen lisäksi kuulua esimerkiksi huomautuksen, varoituksen ja mahdollisesti seuraamusmaksunkin määrääminen.

Helsingin käräjäoikeus:

Helsingin käräjäoikeus pitää kannatettavana työryhmän ehdotusta siitä, että oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana yleisessä tuomioistuimessa toimiminen edellyttäisi lupaa. Käräjäoikeuden mielestä oikeudenkäyntijärjestelmän toimivuuden kannalta kokonaisuudessaan tärkeintä on se, että nykyinen hyvin vapaa järjestelmä hylätään ja kaikki oikeudellisia palveluja tarjoavat tahot saatetaan valvonnan piiriin. Asianosaisten oikeusturva ja monimutkaistuneen oikeusjärjestelmän asianmukainen toiminta edellyttävät käräjäoikeuden mukaan, että oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina toimiville henkilöille asetetaan aikaisempaa korkeammat vaatimukset. Kaikki asiamiehet ja avustajat olisi saatettava olennaisilta osin samojen säännösten, valvonnan ja velvollisuuksien piiriin. Käräjäoikeus ilmoittaa suhtautuvansa työryhmän ehdotuksiin lähtökohtaisesti myönteisesti.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan työryhmämietinnön keskeisin ehdotus on, että asianajotoimistojen ja oikeusaputoimistojen ulkopuolelta tulevat julkisesti oikeudenkäyntiavustajapalveluja tarjoavat henkilöt saatetaan yhtenäisten ammattieettisten sääntöjen ja valvonnan piiriin. Se, toteutetaanko mainitut tavoitteet säätämällä asianajajamonopoli vai edellytetäänkö oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtäviä hoitavan lakimiehen hankkivan lupaviranomaiselta oikeutuksen toiminnalleen, on käräjäoikeuden mielestä tavoitteeseen nähden toissijainen seikka. Käräjäoikeus kuitenkin katsoo, mietinnössä esitetystä poiketen, että järjestelmää tulisi ainakin pitkällä tähtäimellä kehittää asianajajamonopolin suuntaan.

Keski-Suomen käräjäoikeus toteaa hyväksyvänsä työryhmän ehdotukset ja niiden perustelut.

Lapin käräjäoikeus ilmoittaa, ettei sillä yleisesti ottaen ole huomauttamista työryhmän ehdotuksiin.

Oulun käräjäoikeus toteaa, että työryhmämietinnössä on seikkaperäisesti selvitetty oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuutta ja valvontaa koskeva nykytila ja sen epäkohdat. Käräjäoikeuden mukaan työryhmän ehdotukset toteutuessaan parantaisi-

vat nykytilaa merkittävästi. Käräjäoikeus pitää niin uudistuksen tavoitteena olevaa asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamista oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla kuin myös tämän keinona ehdotettua kaikkien asiamiesten ja avustajien saattamista ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin kannatettavana. Käräjäoikeus pitää ehdotusta muille kuin asianajajille ja julkisille oikeudenkäyntiavustajille luotavasta lupajärjestelmästä perusteltuna. Käräjäoikeuden mukaan mainittu lupajärjestelmä olisi omiaan nostamaan oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien tasoa, mikä olisi hyvä sekä asianosaisten oikeusturvan että oikeudenkäynnin sujuvuuden kannalta. Edelleen käräjäoikeus pitää perusteltuina myös mietintöön sisältyviä ehdotuksia tuomioistuimen suorittaman valvonnan tehostamisesta.

Pirkanmaan käräjäoikeus pitää työryhmämietinnössä mainittua päätavoitetta eli asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamista oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien laatutasoa nostamalla sekä asiamiesten ja avustajien kelpoisuusvaatimuksia tiukentamalla sinänsä hyväksyttävänä. Käräjäoikeus myös toteaa, että sen käsityksen mukaan ehdotetun erillisen uuden oikeudenkäyntiavustajalautakunnan perustaminen on sinänsä työryhmämietinnössä esitetyt seikat huomioon ottaen perusteltua. Käräjäoikeus esittää kuitenkin harkittavaksi, voitaisiinko ehdotuksessa mainitut tavoitteet toteuttaa asianajajamonopolin kautta, kun otetaan huomioon, että päätavoitteena on oikeudenkäyntiavustajien laatutason korottaminen. Kun uuden erillisen lautakunnan perustamisen voidaan ajatella lisäävän myös byrokratiaa ja aiheuttavan lisäkustannuksia, käräjäoikeus esittää pohdittavaksi, onko mietinnössä ehdotettu kahden rinnakkaisen järjestelmän luominen (yhtäältä asianajajat ja toisaalta luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat) perusteltua.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden mukaan työryhmämietinnössä mainitut tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia. Käräjäoikeuden mielestä oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtoja koskevan lainsäädännön ajanmukaistaminen ja kelpoisuusehtojen kiristäminen on tarpeen erityisesti oikeudenkäynnin asianosaisten oikeusturvan parantamiseksi. Käräjäoikeus katsoo olevan hyvin tärkeää, että kaikille oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille asetetaan työryhmän ehdottamalla tavalla velvollisuus noudattaa samanlaisia ammattieettisiä säännöksiä ja että näiden säännösten noudattamista myös kattavasti valvotaan.

Pohjois-Savon käräjäoikeus ilmoittaa hyväksyvänsä työryhmän ehdotukset. Käräjäoikeus sinänsä katsoo, että asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamista sekä oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutason nostamista koskevat tavoitteet voitaisiin ilmeisesti vielä paremmin toteuttaa asianajajamonopolilla. Käräjäoikeuden mukaan tämä kuitenkin saattaa olla, kuten työryhmäkin on katsonut, liian suuri ja pitkälle menevä muutos.

Päijät-Hämeen käräjäoikeus pitää työryhmämietinnössä esitettyä oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuuteen ja valvontaan kohdistuvaa uudistusta kannatettavana. Käräjäoikeuden mukaan uudistus on omiaan parantamaan asianmukaisen oikeudenhoidon edellytyksiä ja nostamaan Suomen Asianajajaliittoon kuulumattomien asiamiesten ja avustajien työn laatutasoa.

Satakunnan käräjäoikeus ilmoittaa hyväksyvänsä työryhmämietinnön peruslinjaukset kaikkien oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan saattamiseksi luvanvaraiseksi sekä heidän toimintansa saattamisesta nykykäytäntöä toimivamman valvonnan piiriin.

Vantaan käräjäoikeus pitää asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamista kannatettavina ja tärkeinä tavoitteina. Käräjäoikeus kannattaa työryhmän ehdotuksia saattaa kaikki oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin. Käräjäoikeus kuitenkin katsoo, että ehdotuksilla ei riittävästi turvata mainittujen tavoitteiden saavuttamista.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus ilmoittaa kannattavansa työryhmämietinnön peruslinjauksia ehdotetun lupajärjestelmän ja siihen liittyvän valvonnan osalta.

Työtuomioistuin toteaa, että ehdotus toteutuessaan olisi periaatteellisesti merkittävä ja epäilemättä omiaan toteuttamaan uudistukselle asetettuja tavoitteita. Työtuomioistuimen mukaan uudistuksen taustalla olevat epäkohdat eivät ehkä juurikaan ole näkyneet työtuomioistuimessa. Työtuomioistuin kuitenkin katsoo, että lupajärjestelmän yleinen luonne ja mahdolliset rajanveto-ongelmat puoltavat sen ulottamista myös työtuomioistuimeen.

2.6 Muut viranomaiset

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että työryhmämietinnön käsittämä lainsäädäntöhanke on hyvin perusteltu ja kannatettava.

Helsingin oikeusaputoimisto:

Helsingin oikeusaputoimisto pitää oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutason nostamista kannatettavana tavoitteena. Oikeusaputoimiston mukaan työryhmän ehdotusta onkin pidettävä oikeansuuntaisena ja oikeusturvaa edistävänä.

Helsingin oikeusaputoimisto kiinnittää huomiota siihen, että useassa maassa on asianajamonopoli, joka kenties johtaisi samaan lopputulokseen kuin ehdotettu lupajärjestelmä. Oikeusaputoimisto katsookin, että vaikka lupajärjestelmä olisikin parannus verrattuna nykyiseen, niin yhdellä kerralla tehty uudistus asianajamonopolista johtaisi kenties selkeämpään ja helpommin hahmotettavaan avustajajärjestelmään. Oikeusaputoimiston mukaan asianajamonopoli olisi tehokas ja selkeäpiirteinen tapa toteuttaa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvontaa.

Tampereen oikeusaputoimisto toteaa, että asianosaisten oikeusturvan toteutumisen kannalta ehdotetut oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtojen selkiyttäminen ja lupajärjestelmä ovat perusteltuja. Oikeusaputoimiston mukaan lupamenettelyn kautta oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien ammatillinen pätevyys ja ammattieettisyys tulisivat arvioitaviksi. Työryhmän ehdottama kattava ja tehokas valvonta Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnan toimesta tekisi puolestaan mahdolliseksi epäkohtiin puuttumisen myös muiden kuin asianajajien ja julkisten oikeusavustajien osalta.

Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olisi lisäksi samojen kurinpidollisten seuraamusten alainen kuin asianajaja ja julkinen oikeusavustaja.

Kilpailuvirasto:

Kilpailuviraston mukaan työryhmämietinnössä mainittu tavoite asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten turvaamisesta on sinänsä lähtökohteisesti perusteltu. Kilpailuvirasto kuitenkin toteaa, että työryhmämietinnön perusteella vaikuttaisi siltä, että ehdotetuilla uudistuksilla saatetaan vaikuttaa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toimintaan ja alan kilpailusuhteisiin tarpeettoman voimakkaasti, kun otetaan huomioon uudistuksen tavoitteet. Kilpailuvirasto kiinnittää huomiota siihen, että mietinnön mukaan työryhmällä ei ole ollut tietoa siitä, kuinka usein muiden oikeudenkäyntiasiamiesten tai -avustajien kuin asianajajien ja julkisten oikeusavustajien toiminnassa on ollut epäkohtia, joihin olisi ollut tarpeen puuttua. Mietinnössä todetun mukaan asiamiesten ja avustajien toiminnan laadussa ei myöskään yleisesti ottaen voida katsoa olleen ongelmia. Koska mietinnössä ei ole tuotu esiin merkittäviä nykytilaan liittyviä epäkohtia, Kilpailuvirasto katsoo, että asian jatkovalmistelussa saattaisi olla perusteltua vielä arvioida sitä, voitaisiinko mietinnössä mainitut tavoitteet saavuttaa ilman ehdotetun kaltaista pakollista lupajärjestelmää. Ehdotetun kaltainen pakollinen lupajärjestelmä saattaa nimittäin vaikuttaa oikeudellisten palveluiden tarjonnan kilpailuosuhteisiin tavalla, joka ei ole tarkoituksenmukainen ja oikeasuhtainen uudistuksen tavoitteet huomioon ottaen.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen Kilpailuviraston näkemyksen mukaan asian jatkovalmistelussa olisikin vielä perusteltua arvioida sitä, ovatko ehdotetut uudistukset tarkoituksenmukaisin ja vähiten alan kilpailuosuhteisiin vaikuttava keino tavoitteiden saavuttamiseksi. Kilpailuvirasto katsoo, että asian jatkovalmistelussa olisi perusteltua harkita vielä esimerkiksi vaihtoehtoa, jossa tuomioistuimille annettaisiin nykyistä laajempi mahdollisuus puuttua velvollisuuksiin laiminlyövän oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan toimintaan ilman, että luotaisiin mietinnössä ehdotetun kaltaista lupa- ja valvontajärjestelmää. Tuomioistuinten valvontaan perustuvan järjestelmän voidaan luonnollisesti katsoa merkitsevän lisärasitetta tuomioistuimille, mutta tämä vaihtoehto olisi Kilpailuviraston mukaan omiaan poistamaan mahdolliset huolenaiheet siitä, että sääntelyllä vaikutetaan alan kilpailuosuhteisiin enemmän kuin tavoitteen kannalta on välttämätöntä.

Kuluttajavirasto ilmoittaa kannattavansa ehdotettua uudistusta, sillä se parantaisi oikeudenkäyntiavustajapalveluja tarvitsevien kuluttajien oikeusturvaa. Kuluttajavirasto katsoo, että oikeudenkäyntien asianosaisten kannalta työryhmän ehdotukset merkitsevät, että asianosaisten täytyisi yleensä kääntyä asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai ehdotetun luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan puoleen. Kuluttajaviraston mukaan tämä takaisi palveluiden tietyn laatutason, koska oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja täyttäisi vaaditut kelpoisuusehdot, olisi velvollinen noudattamaan ammattieettisiä säännöksiä sekä olisi kattavan valvonnan piirissä. Kuluttajaviraston mukaan ehdotetun luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuusehdot eivät myöskään olisi niin kireät, että ne vaikeuttaisivat alalle pääsyä ja vähentäisivät kilpailua sekä siten nostaisivat oikeudenkäyntien kustannuksia.

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että työryhmä on työssään ottanut huomioon myös lastensuojelua koskevien asioiden käsittelyn hallintotuomioistuimissa. Lapsiasiavaltuutetun mielestä varsinkin huostaanottoa koskevien asioiden käsittelyssä oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tulee toimia ammattietiikkaa kunnioittaen. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että työryhmämietinnössä tavoitteeksi asetettu laadukas asianajotyö ja ammattietiikka ovat omiaan parantamaan myös lapsen asemaa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien asiakkaana. Lapsiasiavaltuutetun mukaan oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan valvonta tukee lapsen edun ja lapsen oikeuksien toteutumista.

Tietosuojavaltuutettu ilmoittaa, ettei hänellä ole huomauttamista työryhmämietinnön ja siihen sisältyvien lakiehdotusten osalta.

Poliisihallitus toteaa kannattavansa työryhmämietinnössä mainittuja tavoitteita. Poliisihallitus katsoo, että kyseisiä tavoitteita voidaan edistää säätämällä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävä luvanvaraiseksi. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan työryhmän ehdotukset parantavat mahdollisesti myös esitutkinnan ja pakkokeinojen käytön tehokkuutta ja joutuisuutta.

2.7 Muut lausunnonantajat

Eurooppalaisen Oikeusturvan Keskusliitto – EOK ry (EOK) katsoo, että nykyinen OTM-tutkinto on täysin riittävä tae oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan ammattipätevyydestä. EOK:n mukaan työryhmämietinnössä ei tuoda esiin mitään epäkohtia, joita olisi pidettävä osoituksena siitä, että OTM-tutkinto ei antaisi riittävää ammattitaitoa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiselle. EOK pitääkin työryhmän ehdotusta lupajärjestelmästä tarpeettomana. EOK:n mukaan oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laadun parantaminen saattaisi sinänsä edistää asioiden käsittelyä tuomioistuimissa. Virhe työryhmän ehdotuksissa on EOK:n mielestä kuitenkin siinä, että ehdotettu lupajärjestelmä ei paranna oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatua. Mikäli ammatillisen osaamisen lisäämistä pidetään tarpeellisena, osaamisen kehittäminen on EOK:n mukaan sinänsä mahdollista, mutta se voi tapahtua vain todellisella yliopistotasoisella koulutuksella, ei Suomen Asianajajaliiton piiriin kuuluvilla valvontamekanismeilla. EOK katsoo lisäksi, että ehdotettu järjestelmä lisää tarpeetonta byrokratiaa, vähentäisi kilpailua ja varmuudella nostaisi jo muutenkin korkealle kohonneita asianajon kustannuksia. Mikäli eettisten sääntöjen valvonta katsotaan tarpeelliseksi, voidaan tämä EOK:n mukaan suorittaa muullakin tavoin, esimerkiksi säätämällä asetuksella sääntöjen noudattaminen pakolliseksi.

Julkiset oikeusavustajat ry:n mukaan päämäärä kaikkien oikeudenkäyntiasiamiehien ja -avustajien saattamisesta ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin on oikeansuuntainen. Julkiset oikeusavustajat ry katsookin, että työryhmän ehdotukset ovat perusteltuja sekä toteuttamistavaltaan oikeaan osuneita. Julkiset oikeusavustajat ry yhtyy työryhmämietinnössä todettuun siitä, ettei perustuslaki estä lailla säätämästä jotakin ammattia tai elinkeinoa luvanvaraiseksi. Julkiset oikeusavustajat ry pitääkin työryhmän johtopäätöstä siitä, ettei oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtojen kiristäminen siten, että heidän toimintansa tehdään luvanvaraiseksi, ole vastoin kilpailulainsäädännön edellyttämää vapaata kilpailua. Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että

työryhmä on päätyntyn kannatettavaan malliin lähtiessään siitä, että paras tapa toteuttaa mietinnössä mainitut tavoitteet on säätää oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien tehtävä luvanvaraiseksi.

Keskuskauppakamari pitää työryhmämietinnössä mainittua tavoitetta oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutason nostamisesta sinänsä hyvänä ja kannatettavana. Keskuskauppakamari kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että tavoitteen toteuttamisessa pitää muistaa keinojen oikeasuhtaisuus. Keskuskauppakamari katsoo, että ongelmat oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien laatutasossa eivät liene olleet kovin suuria eivätkä toisaalta sellaisia, joihin mietinnössä ehdotetuin keinoin voitaisiin välttämättä vaikuttaa. Keskuskauppakamari pitää ehdotettua lupajärjestelmää myös turhan raskaana ja byrokraattisena menettelynä, koska kysymys on kuitenkin ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneista lakimiehistä. Keskuskauppakamarin mukaan parempi vaihtoehto olisikin ilmoittautumismenettely oikeudenkäyntiavustajarekisteriin tai muuhun vastaavaan. Lupamenettelyä kevyempi ilmoittautumismenettely lisäksi säästäisi sekä kustannuksia että resursseja, mutta lisäksi silti asianmukaista oikeudenhoitoa valvontamahdollisuuksien kautta. Keskuskauppakamari viittaa lisäksi siihen, että työryhmä on itsekin todennut, että ilmoituksenvarainen menettely ei merkittävästi eroaisi lupajärjestelmästä. Keskuskauppakamari toteaa kannattavansa niitä työryhmän ehdotuksia, jotka liittyvät tuomioistuimen toimesta tapahtuvan valvonnan terävöittämiseen.

Nuoret Lakimiehet ry:

Nuoret Lakimiehet ry korostaa ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon laaja-alaista yleistutkintoluonnetta, joka antaa perusteellisen kuvan oikeusjärjestelmän toiminnasta sekä lähtökohtaisesti pätevyuden ja ammatillisen osaamisen toimia yleisesti tunnetuissa lakimiestehtävissä, kuten tuomarina, syyttäjänä taikka oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana tuomioistuimissa. Nuoret Lakimiehet ry kiinnittää lisäksi huomiota siihen, ettei työryhmä selvityksissään ole kyennyt osoittamaan kelpoisuusedellytyksiin liittyviä ongelmia. Nuoret Lakimiehet ry katsoo, että kelpoisuusedellytysten tiukentamiseen ei tule ryhtyä, ellei nykytilanteesta aiheudu konkreettisia ongelmia.

Nuoret Lakimiehet ry katsoo, että jokaisella OTK- tai OTM-tutkinnon suorittaneella tulee olla oikeus ryhtyä harjoittamaan ammattiaan ja esiintyä oikeudessa. Elinkeinovaupuden turvaamiseksi kelpoisuusedellytykset eivät voi olla sellaisia, ettei vastavalmistuneella lakimiehellä olisi oikeutta ryhtyä harjoittamaan ammattiaan. Liian kireät kelpoisuusehdot myös vaikeuttaisivat nuorten lakimiesten alalle pääsyä.

Suomen Asianajajaliitto (Asianajajaliitto) kannattaa työryhmän ehdotusta siitä, että oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana voisi jatkossa toimia vain asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry (Lakimiesliitto) pitää ehdotuksen päätavoitteeksi mainittua oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutason parantamista kannatettavana. Lakimiesliitto kuitenkin korostaa, että kuten työryhmämietinnössäkin on todettu, oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan laadussa ei yleisesti ole ollut ongelmia, joten mihinkään laajaan, yleiseen ongelmaan ehdotettu sääntely ei tuo ratkaisua.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry:

Suomen Oikeusapulakimiehet ry katsoo, ettei oikeudenkäyntiavustajatoiminnan luvanvaraisuus ole ehdottoman välttämätöntä. Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n mukaan riittävää on oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan toimintaa harjoittavan lakimiehen ilmoitus elinkeinostaan.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry ilmoittaa, ettei se sinänsä vastusta muiden oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kuin asianajajien ja julkisten oikeusavustajien valvontaa, mutta katsoo, että valvonnan ei tulisi olla itsetarkoitus, vaan se olisi mitoitettava todellisen valvontatarpeen mukaisesti. Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n mukaan oikeudenkäyntiavustajatoiminnan valvontatarve ei vaadi kokonaan uuden valvontajärjestelmän luomista. Suomen Oikeusapulakimiehet ry katsoo, että oikeudenkäyntiavustajatoiminnan valvonnan osalta paras ratkaisu olisi tuomioistuinten suorittama valvonta. Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n mukaan oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvonnassa olisikin kehitettävä tuomioistuinten valvontamahdollisuuksia esimerkiksi antamalla tuomioistuimille mahdollisuus antaa avustajalle lievimmissä tapauksissa huomautus ja tätä vakavimmissa tapauksissa varoitus.

Jos kuitenkin katsotaan, että oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan toiminta on tehtävä luvanvaraiseksi elinkeinoksi, Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää työryhmän ehdotusta oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien lupamenettelystä myönteisenä ja hyväksyttävänä.

Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry näkee työryhmämietinnössä ehdotetun lupajärjestelmän pääsääntöisesti hyvänä asiana.

Suomen Perimistoimistojen Liitto ry pitää nykyistä toimintamallia toimivana ja katsoo, ettei oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia koskevaan sääntelyn tarkistamiseen työryhmän ehdottamalla tavalla ole tarvetta. Suomen Perimistoimistojen Liitto ry:n näkemyksen mukaan ehdotetun lupajärjestelmän kustannukset ja siitä koituvat vähäiset hyödyt eivät ole keskenään oikeassa suhteessa. Suomen Perimistoimistojen Liitto ry:n mukaan oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutason nostaminen ei myöskään ole toteutettavissa ehdotetulla uudistuksella. Lisäksi ehdotukseen liittyvät maksut olisivat haitallisia sellaisille oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimiville, joilla on vuosittain vain harvoja yksittäisiä asioita tuomioistuimissa. Suomen Perimistoimistojen Liitto ry ilmoittaakin vastustavansa työryhmän ehdotusta, sillä se on laadittu nykyisen asianajajatoiminnan ehdoilla ja sitä tukemaan.

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry:n (Tuomariliitto) mukaan ehdotettu uudistus on tärkeä vähimmäisaskel oikeudenkäyntiavustajatoiminnan kehittämiseksi. Tuomariliitto katsoo, että uudistuksessa on kysymys yhdestä osasta toimia, joilla pyritään pitkällä aikavälillä vaikuttamaan oikeudenkäyntien toimivuuteen ja sujuvuuteen. Tämän lisäksi kysymys on ehdotuksesta, jolla parannetaan asiakkaiden oikeusturvaa ja kuluttajansuojaa.

Suomen Yrittäjät ry (SY) ilmoittaa, ettei se kannata työryhmän ehdotusta siitä, että muille oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille kuin asianajajille ja julkisille oikeusavustajille luotaisiin uusi lupajärjestelmä. SY kiinnittää huomiota siihen, että vuonna 2002

toteutettiin voimassa oleva sääntely, jonka mukaan vain OTK- tai OTM-tutkinnon suorittanut henkilö saa lähtökohtaisesti toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana. SY pitää nykyistä järjestelmää hyvänä ja yleistä lakimiestutkintoa riittävänä kelpoisuusvaatimuksena mainittuihin tehtäviin. SY:n mukaan työryhmä ei ole esittänyt nykyjärjestelmään liittyviä sellaisia ongelmia, jotka puoltaisivat ehdotetun lupajärjestelmän toteuttamista. SY katsookin, että nykyjärjestelmä turvaa riittävällä tavalla asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon. SY katsoo edelleen, että ehdotetulla uudistuksella rajoitettaisiin elinkeinonharjoittamisen vapautta. SY:n mukaan ehdotettu lupajärjestelmä rajoittaisi perusteettomasti lakimiesten mahdollisuutta harjoittaa ammattiaan, vaikeuttaisi lakimieskoulutuksen suorittaneen mahdollisuutta aloittaa yritystoiminta sekä aiheuttaisi kustannuksia niin lakimiehille kuin yhteiskunnalle.

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry (STTK) esittää, että työryhmämietinnössä ehdotettu oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten kiristäminen ja toiminnan luvanvaraiseksi saattaminen edellyttäisivät erityisiä perusteita, jotka osoittaisivat voimassa olevan sääntelyn riittämättömäksi tai sen, ettei oikeudenhoitoa toteuteta asianmukaisesti. STTK:n mukaan tällaisia erityisiä perusteita ei mietinnöstä kuitenkaan ilmene. Sen sijaan STTK ei vastusta oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvontajärjestelmän luomista.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry ilmoittaa kannattavansa työryhmän ehdottamaa lupajärjestelmää.

Yksityisalojen lakimiehet ry pitää riittävänä järjestelmää, jossa OTK- tai OTM-tutkinnon suorittaneet oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävästä kiinnostuneet rekisteröityvät oikeusministeriön ylläpitämään rekisteriin. Sen sijaan ehdotettu lupajärjestelmä ei Yksityisalojen lakimiehet ry:n näkemyksen mukaan ole perusteltu. Yksityisalojen lakimiehet ry viittaa tältä osin siihen, että työryhmä itsekin on todennut, ettei varsinaista tarvetta tai ongelmaa, johon muutoksella halutaan korjausta, ole olemassa. Yksityisalojen lakimiehet ry:n mukaan ehdotettuun lupajärjestelmään liittyikin enemmän haitallisia vaikutuksia (muun ohella lisäkustannukset sekä järjestelmän muodostama este nuorten lakimiesten työllistymiselle) kuin hyötyjä. Yksityisalojen lakimiehet ry toteaa, ettei se vastusta sinänsä sitä, että ammattimaisesti korvausta vastaan tuomioistuimissa toimivat asiamiehet ja avustajat ovat samankaltaisen valvontasäännösten piirissä, kunhan varmistetaan valvonnan ja ohjeistuksen puolueettomuus ja riippumattomuus.

Prosessioikeuden professori Antti Jokela Turun yliopistosta pitää erittäin kannatettavana ehdotuksen päätavoitteena olevaa asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamista sitä kautta, että pyritään nostamaan oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa. Jokela toteaa, että ehdotuksen perusteltavuutta arvioitaessa on kuitenkin kiinnitettävä huomiota myös muihin perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluviin seikkoihin, kuten oikeuteen pääsyyn (access to justice) sekä elinkeinonharjoittamisen ja kilpailun vapauteen.

3 Yksityiskohtaisemmat arviot keskeisistä ehdotuksista

3.1 Tuomioistuimen suorittaman valvonnan tehostaminen

Helsingin hovioikeus ilmoittaa kannattavansa työryhmän ehdotusta tuomioistuinvalvonnan puuttumiskynnyksen madaltamisesta. Työryhmämietinnössä ehdotetun, havaituista epäkohdista ilmoittamisen ei hovioikeuden mielestä voida katsoa olevan ristiriidassa tuomioistuinlaitoksen riippumattomaan rooliin nähden eikä menettelyn voida olettaa olennaisesti lisäävän tuomioistuinten työmäärää nykyisestä. Hovioikeus pitää edelleen kannatettavana myös sitä, että ilmoitusmahdollisuudesta säädetään lailla.

Pirkanmaan käräjäoikeus yhtyy työryhmämietinnössä todettuun siitä, että oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvontatehtävä ei sovi tuomioistuimen rooliin. Päinvastoin käräjäoikeuden mukaan tulisi harkita sitä, että myös oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan esiintymiskiellostakin päättäisi muu elin kuin tuomioistuin ja että tuomioistuimen tehtäväksi asetettaisiin ainoastaan velvollisuus ilmoittaa asiamiehen tai avustajan velvollisuuksien vastaisesta menettelystä.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että kun oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat ehdotetaan saatettavaksi yhtenäisten ammattitaitovaatimusten ja ammattieettisten sääntöjen piiriin sekä myös niitä koskevan valvonnan alaiseksi, olisi paikallaan monipuolistaa tuomioistuinten tilannekohtaisia valvontakeinoja ja vahvistaa tuomioistuinten roolia oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvonnassa.

Kuopion hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että työryhmämietinnössä todetuin tavoin tuomioistuinvalvonnan nykyinen puuttumiskynnys on hyvin korkealla, sillä esiintymiskiellon määrääminen on hyvin harvinaista. Hallinto-oikeus katsookin, että tuomioistuin tulisi olla myös lievempiä keinoja puuttua oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toimintaan, millä voisi olla myös ennaltaehkäisevää vaikutusta. Hallinto-oikeus esittääkin harkittavaksi, voisiko tuomioistuin suoraan antaa varoituksen tai vastaavan lievemmän seuraamuksen, josta ilmoitettaisiin ehdotetulle valvontalautakunnalle. Välitön puuttuminen asiattomaan menettelyyn voisi hallinto-oikeuden mukaan olla lievemmissä tapauksissa tehokkaampaa kuin ilmoituksen tekeminen mainitulle lautakunnalle.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus:

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus yhtyy työryhmämietinnössä ehdotettuun siitä, että aina-kaan pääsääntöisesti oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvontaa ei ole perusteltua asettaa asiaa käsittelevän tuomioistuimen vastuulle. Käräjäoikeus pitää kuitenkin tärkeänä, että tuomioistuimen mahdollisuutta suorittaa tilannekohtaista valvontaa laajennetaan työryhmämietinnössä ehdotetusta niissä tilanteissa, joissa esiintymiskiellon kriteerit eivät vielä täyty.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus kannattaa tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä (OM 2003:3) esitettyä kehityssuuntaa. Tuomioistuimen valvontaa koskeva lainkohta tulisi käräjäoikeuden mukaan kirjoittaa siten, että tuomioistuimen tulee oikeudenkäynnin aikana puuttua asiaan, mikäli se havaitsee selviä epäkohtia oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan menettelyssä. Tuomioistuinten valvontaa varten tulisi luoda

nykyistä kevyempiä keinoja puuttua tehtävänsä laiminlyövän tai epäasiallisesti käyttäytyvän asiamiehen tai avustajan toimintaan. Tällaisia keinoja voisivat olla esimerkiksi tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean ehdottamat puhuttelu, huomion kiinnittäminen ilmenneeseen epäkohtaan, suullinen tai kirjallinen huomautus sekä varoitus.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus ehdottaa harkittavaksi esiintymiskiellon määräämisen osalta nykytilan selkeyttämistä esimerkiksi mahdollisuudella, että tuomioistuin voisi myös rikosasian yhteydessä rangaistusta tuomitessa heti samalla määrätä esiintymiskielltoon tai että päällikkötuomarilla olisi oikeus asianomaista kuultuaan määrätä rikoksen perusteella tai muusta syystä esiintymiskiello määrääjäksi ilman, että oikeudenkäynti olisi vireillä. Tällaisen tuomioistuimen määräämisen esiintymiskiellon tulisi olla voimassa heti kaikissa tuomioistuimissa.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus puolestaan esittää, että tuomioistuinten valvontaa varten tulisi luoda keskitetty rekisteri, josta olisi saatavilla tieto toisten tuomioistuinten asettamista esiintymiskielloista.

3.2 Oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävän luvanvaraistaminen

TEM kiinnittää huomiota siihen, että työryhmämietinnön mukaan ehdotettu lupaviranomaisen toimivaltuus luvan myöntämiseen oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiseen määräytyisi tarkoituksenmukaisuusharkinnan mukaisesti. *TEM* katsoo, että luvan myöntäminen tulisi tehdä perustuslakivaliokunnan edellyttämän sidotun harkinnan mukaiseksi.

Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry ehdottaa, että kaavailtu lupajärjestelmä luotaisiin sellaiseksi, jossa lupaa hakeva voisi valita omaa toimenkuvaansa vastaavan erityisalan. Esimerkiksi teollisoikeuksien parissa toimivat voisivat valita teollisoikeuden, kun taas työoikeuslakimiehet voisivat valita työoikeuden.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että ehdotetun lupajärjestelmän myötä myös vara- ja oikeusnotaareille voitaisiin antaa mahdollisuus saavuttaa oikeudenkäyntiavustajakelpoisuus ja ehdotetun valvontalautakunnan valvonnan alaisena mahdollisuus esiintyä oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana tuomioistuimissa. Tästä olisi *Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry:n* mukaan myös huomattavaa etua ja säästöä, sillä kaksinkertainen työ laki- ja perintätoimistoissa jäisi pois.

Professori Jokela:

Professori Jokela katsoo, että työryhmämietinnössä ehdotetun lupajärjestelmän tarkoituksena on parantaa oikeusjärjestelmän toimivuutta ja kuluttajansuojaa sekä oikeudellisten palveluiden tehokkuutta. Jokelan mukaan kyseisiä tavoitteita voidaan sinänsä pitää hyväksyttävänä ja soveliaina perusteina lupajärjestelmän käyttöönotolle. Ehdotetut muutokset nykytilaan nähden ovat lisäksi suhteellisen maltillisia. Jokelan mukaan ehdotus ei vaikuttaisi olevan ristiriidassa myöskään asianosaisten perus- ja ihmisoikeutena turvattun oikeuden valita oma avustajansa kannalta.

Jokela pitää oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten nostamista sinänsä hyväksyttävänä myös elinkeino- ja kilpailunvapauden näkökulmasta edellyttäen, että toimenpiteillä parannetaan myös tosiasiallisesti asianosaisten oikeusturvaa ja kuluttajansuojaa oikeusasioissa. Tältä osin Jokela kuitenkin katsoo, ettei varsinkaan oikeustieteen näkökulmasta lupajärjestelmä vaikuta yhtäältä aina välttämättömältä eikä toisaalta aina riittävältä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Jokelan mukaan oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille tulisi esimerkiksi järjestää säännönmukaista lisä- ja täydennyskoulutusta merkittävistä lainsäädäntöuudistuksista.

Jokela kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että vaikka ehdotetut hakemus- ja valvontamaksut eivät ole kovin suuria, vaarana voi kuitenkin olla, että ne nousevat myöhemmin. Lisäksi satunnaisesti asianajotoimintaa harjoittavien sekä nuorten, hiljattain valmistuneiden kannalta jo kaavailut maksutkin voivat olla omiaan estämään alalle pääsyä ja siellä pysymistä, jolloin on vaarana, että asianajopalveluiden tarjonta tulee tulevaisuudessa vähenemään. Jokelan mukaan uudistuksen yhteydessä tulisikin varautua tällaisiin uhkakuviin helpottamalla ja lisäämällä nuorten lakimiesten alalle pääsyä, esimerkiksi luomalla halukkaille erityisiä harjoittelijajärjestelmiä lupaedellytysten täyttymiseksi.

EOK kiinnittää huomiota siihen, että ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 c kohdan taakamaa syytetyn oikeutta valita itse avustajansa on pidetty ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä korkealla. EOK katsookin, ettei jonkun avustajaksi nimetyn käyttö saa estyä ehdotetun lupajärjestelmän seurauksena.

3.3 Luvanvaraisuuden laajuus

Asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevat asiamiehet

Helsingin hovioikeus toteaa työryhmämietinnössä mainituilla perusteilla olevan perusteltua, että asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevat asiamiehet ja avustajat jätetään ehdotetun lupajärjestelmän ulkopuolelle. Hovioikeuden mukaan mainittujen henkilöiden toiminta ei perustu asiakassuhteeseen. Tältä osin ehdotus vastaa mietinnön lähtökohtaa siitä, että asianosaisella edelleen olisi oikeus ajaa asiaansa itse.

Myös *Helsingin käräjäoikeus* ja *Julkiset oikeusavustajat ry* yhtyvät työryhmämietinnössä ehdotettuun siitä, että asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevat asiamiehet ja avustajat rajataan ehdotetun lupajärjestelmän ulkopuolelle.

Oulun käräjäoikeus sen sijaan katsoo, etteivät työryhmämietinnössä esille tuodut seikat ole riittävä peruste jättää asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevia asiamiehiä ja avustajia ehdotetun lupajärjestelmän ulkopuolelle. Käräjäoikeuden mielestä työnantajan suorittama valvonta ei riittävällä tavalla varmista mainittujen asiamiesten ja avustajien ammatillista osaamista. Siksi asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevat asiamiehet ja avustajat tulisikin käräjäoikeuden mukaan saattaa ehdotetun lupajärjestelmän piiriin.

Myöskään *Valtakunnansyyttäjänvirasto* ei pidä perusteltuna työryhmän ehdotusta rajata asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevia asiamiehiä ja avustajia ehdotetun lupajärjestelmän ulkopuolelle. Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa olevan täysin mahdollista, että

asianosaisena oleva yhteisö ei syystä tai toisesta halua toimia asianmukaisesti ollessaan asianosainen oikeudenkäynnissä. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää todennäköisenä, että mainittuun yhteisöön työ- tai virkasuhteessa oleva asiamies tai avustaja ryhtyy tällöin toimimaan vastoin sitä, mitä hyvää asianajajatapaa koskevissa ohjeissa edellytetään. Myös *Asianajajaliitto* kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotettu rajausta palvele sitä pyrkimystä, että kaikki oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat olisivat velvollisia noudattamaan samoja eettisiä ohjeita. Asianajajaliiton mukaan loogista olisikin, että kaikki oikeudenkäynneissä esiintyvät lakimiehet olisivat velvollisia noudattamaan hyvää asianajajatapaa.

Finanssialan Keskusliitto ry (FK) puolestaan pitää sinänsä tärkeänä työryhmämietinnössä ehdotettua rajausta, jonka mukaan asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevat asiamiehet ja avustajat rajataan ehdotetun lupajärjestelmän ulkopuolelle. FK kuitenkin katsoo, että ehdotettua sääntelyä tulisi mainitulta osin täydentää siten, että sääntelyssä otetaan myös huomioon nykyiset yritysraenteet. FK kiinnittää huomiota siihen, että pelkkä työ- tai virkasuhde ei vastaa esimerkiksi finanssialan ryhmittymien rakennetta ja toimintatapaa. Finanssialalla toimivat yritykset muodostavat konserneja ja niitä vastaavia lainsäädännössä määriteltyjä ryhmittymiä. Finanssiryhmien ja konsernien sisällä on puolestaan tavallista, että asiantuntemusta vaativien tehtävien hoito on keskitetty ryhmittymän sisällä jollekin siihen kuuluvalla yritykselle ja sen asiantuntijoille. Näitä tehtäviä hoitavat asiantuntijat, jotka eivät välttämättä ole työsuhteessa siihen yritykseen, jonka asiaa he hoitavat.

Lausunnonantajista *Keskuskaupakamari*, *Lakimiesliitto*, *Yksityisalojen lakimiehet ry* ja *professori Jokela* kiinnittävät myös huomiota samaan seikkaan kuin FK edellä ja katsovat, että työryhmämietinnössä ehdotettua sääntelyä tulisi täydentää siten, että ehdotetun lupajärjestelmän ulkopuolelle rajataan myös asianosaisen kanssa samaan konserniin taikka taloudelliseen tai muuhun vastaavaan yhteenliittymään kuuluvaan yritykseen työ- tai virkasuhteessa olevat asiamiehet ja avustajat.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että työryhmän ehdotus, jonka mukaan asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa olevat asiamiehet ja avustajat jätettäisiin lupajärjestelmän ulkopuolelle, voi johtaa epätasa-arvoon esimerkiksi työoikeudellisten asioiden hoitamisessa, sillä työnantajan palveluksessa olevalta lakimieheltä ei edellytettäisi luvan omaamista kun taas työmarkkinajärjestön palveluksessa olevalta lakimieheltä edellytettäisiin lupaa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry (SAK) puolestaan kiinnittää huomiota siihen, että työryhmämietinnössä ei ole eritelty, tarkoitetaanko työnantajan palveluksessa olevalla asiamiehellä tai -avustajalla ehdotuksessa paitsi yksityisen työnantajan palveluksessa olevaa asiamiestä tai avustajaa vai myös kunnallisen tai valtiollisen työnantajan palveluksessa olevaa asiamiestä tai avustajaa.

Työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevat asiamiehet ja avustajat

Akava katsoo työryhmämietinnössä ehdotetusta poiketen, että kaavailun lupajärjestelmän ulkopuolelle tulisi jättää myös työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevat asiamiehet ja avustajat. *Akava* toteaa, että yleisesti ottaen ei liene syytä epäillä työmarkki-

najärjestöjen palveluksessa olevien lakimiesten ammattitaitoa tai kokemusta työsuhdeasioiden hoitamisessa, eikä työryhmäkään ole esittänyt, että tässä suhteessa olisi esiintynyt ongelmia. Mikäli kaavailtu lupajärjestelmä koskisi ehdotetulla tavalla myös työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevia lakimiehiä, järjestöjen jäsenilleen tarjoaman oikeusavun antaminen vaikeutuisi Akavan esittämän mukaan huomattavasti. Akavan mukaan tämä tarkoittaisi myös sitä, että oikeusapua tarjoaviin työmarkkinajärjestöihin ei enää voitaisi palkata lakimiehiä kuin luvan omaavia oikeudenkäyntiavustajia. Akava kiinnittää vielä huomiota siihen, että ehdotettu lupajärjestelmä loisi myös siinä mielessä erikoisen tilanteen, että työnantajaan työ- tai virkasuhteessa oleva asiamies tai avustaja ei olisi lupajärjestelmän eikä valvonnan piirissä, mutta työmarkkinajärjestön palveluksessa oleva lakimies, joka toimisi työntekijän asiamiehenä tai avustajana, sen sijaan olisi.

Lausunnonantajista *Keskuskauppakamari*, *Lakimiesliitto*, *Yksityisalojen lakimiehet ry* ja *professori Jokela* kiinnittävät huomiota myös samaan seikkaan kuin Akava edellä ja katsovat, että kaavailun lupajärjestelmän ulkopuolelle tulisi jättää myös työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevat asiamiehet ja avustajat.

Helsingin käräjäoikeus puolestaan toteaa, että työryhmän esittämä perustelu siitä, etteivät työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevat lakimiehet voisi toimia oikeudenkäyntiasiamiehinä tai -avustajina ilman ehdotettua lupaa koska heidän päämiehenään ei ole työnantaja vaan työmarkkinajärjestön jäsen, pitää paikkansa ainoastaan osaksi. Keskenään aivan samankaltaisissa asioissa saatava saattaa käräjäoikeuden esittämän mukaan olla nimittäin toisinaan siirretty työmarkkinajärjestölle, jolloin järjestön palveluksessa oleva asiamies tai avustaja toimii työnantajansa puolesta. Niissäkin tapauksissa, joissa päämiehenä on työmarkkinajärjestön jäsen, mainittu järjestö käräjäoikeuden mukaan vastaa usein oikeudenkäyntikuluista ja on siis ainakin kuluvastuun kannalta arvioiden tosiasiallisena asianosaisena asiassa. Sama koskee myös perintäyritysten lakimiehiä; osa saatavista kuuluu yhtiön asiakkaalle, osa puolestaan on siirretty yritykselle perittäväksi. Mainituissa tilanteissa työmarkkinajärjestö tai perintäyritys vastaa jäsenelleen tai asiakkaalleen siitä, että sen palveluksessa oleva lakimies hoitaa toimeksiannon asianmukaisesti. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan kyseisissä tapauksissa työn tai viran puolesta asioita tuomioistuimissa hoitavilta lakimiehiltä ei ole tarvetta edellyttää erillistä lupaa.

SAK katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi selvittää, onko Suomessa todella tarvetta saatava myös työsuhteeseen liittyvät asiat kaavailun lupajärjestelmän piiriin. *Tuomariliitto* puolestaan kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa on tälläkin hetkellä tietyillä oikeudenaloiilla organisoitua toimintaa, joka käytännössä toimii hyvin ja täyttää erinomaisesti kaikki laatukriteerit, kuten työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevat lakimiehet. Heidän ja mahdollisesti muidenkin erityisalojen osalta olisi Tuomariliiton mukaan perusteltua selvittää, aiheutuuko ehdotetusta järjestelmästä ongelmia, jotka vaatisivat erityissääntelyä.

Lähisukulaiset ja aviopuoliso

Työryhmän ehdotusta poistaa lähisukulaisuuteen perustuva oikeus toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana ilmoittavat kannattavansa *Helsingin hovioikeus*, *Hel-*

singin, Oulun, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet sekä Helsingin oikeusaputoimisto.

EOA sen sijaan katsoo, että niissä tilanteissa, joissa lähiomaista avustaa yksittäisessä asiassa tämän lakimieskoulutuksen saanut sukulainen, työryhmän ehdottamalle muutokselle ei oikeusturvanäkökohdista katsottuna ole olemassa samanlaista asiallista tarvetta kuin tilanteissa, joissa on kysymys oikeudenkäyntiavustajana toimimista tarkoittavia toimeksiantoja ammatikseen hoitavasta henkilöstä.

Lausunnonantajista myöskään *Itä-Suomen ja Kouvolan hovioikeudet, Vaasan hallinto-oikeus, Keskuskauppakamari* sekä *professori Jokela* eivät kannata työryhmämietintöön sisältyvää ehdotusta, jonka mukaan edes oikeustieteellisen koulutuksen saanut henkilö ei voisi toimia lähisukulaisensa oikeudenkäyntiavustajana, jos hän ei ole asianajaja, julkinen oikeudenkäyntiavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Mainitut lausunnonantajat ehdottavatkin harkittavaksi, että myös vastaisuudessa lähisukulainen, joka on OTK- tai OTM-tutkinnon suorittanut ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä henkilö, voisi toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana, vaikka hänellä ei olisikaan ehdotetussa luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettua lupaa. Kyseisten lausunnonantajien mukaan joissakin tapauksissa mainitulla poikkeuksella voi olla suuri merkitys; näin esimerkiksi jos lähisukulaisilla on merkittävä oikeudellinen intressi mutta heikot edellytykset vastata suuriksi muodostuvista oikeudenkäyntikuluista.

Vaasan hallinto-oikeus esittää lisäksi harkittavaksi, että kaikissa tuomioistuimissa toimiville tuomareille sallittaisiin asianajo sen lähipiirin hyväksi, joka mainitaan oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 3 §:ssä.

Espoon käräjäoikeus katsoo, ettei lähisukulaisen oikeutta toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana tulisi kaventaa nykyisestä lainkaan.

Lastensuojeluasiat ja muu hallintolainkäyttö

Lausunnonantajat suhtautuvat lähes poikkeuksetta (*EOA, OKA, kaikki lausunnon antaneet hallinto-oikeudet, Helsingin oikeusaputoimisto, Julkiset oikeusavustajat ry, Asianajajaliitto ja Tuomariliitto*) myönteisesti työryhmän ehdotukseen saattaa hallinto-oikeuksissa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävät lastensuojeluasiat ehdotetun lupajärjestelmän piiriin. Lausunnonantajista ainoastaan Suomen *Oikeusapulakimiehet ry* ilmoittaa, ettei se yhdy työryhmän näkemykseen siitä, että lastensuojeluasiat muodostaisivat sellaisen hallintolainkäyttöasioiden erityisryhmän, jossa oikeudenkäyntiasiamiehiltä ja -avustajilta tulisi edellyttää poikkeavaa kelpoisuutta muihin asiaryhmiin verrattuna.

Rovaniemen hallinto-oikeus ehdottaa kuitenkin vielä harkittavaksi, voitaisiinko oikeudenkäyntiasiamieheksi tai -avustajaksi mainituissa asioissa hyväksyä myös henkilö, joka on suorittanut jonkin muun alan tutkinnon kuin oikeustieteellisen tutkinnon (esimerkiksi tutkinnon sosiaalitieteiden alalta) ja jolla on hyvä perehtyneisyys nimenomaan lastensuojeluasioihin. Hallinto-oikeuden mielestä tämä olisi perusteltua, koska lasten-

suojeluasioita hallinto-oikeudessa käsiteltäessä kaikkein korostuneimmassa asemassa on lapsen etu, jonka arvioinnissa soveltuva sosiaalialan tutkinto yhdistettynä käytännössä saatuun hyvään perehtyneisyyteen lastensuojeluasioista on ehkä jopa tärkeämpi asia kuin oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan oikeudellinen ammattitaito. Hallinto-oikeus kiinnittää huomiota vielä siihen, että oikeudellisen ammattitaidon merkitys ei muutenkaan ole hallintolainkäytössä samalla tavalla korostunut kuin yleisissä tuomioistuimissa, kun otetaan huomioon virallisperiaatteen vaikutus.

OKA kiinnittää puolestaan huomiota siihen, että työryhmän lastensuojeluasioiden osalta esittämät argumentit pätevät myös moniin muihin hallinto-oikeuksissa käsiteltäviin asioihin, esimerkiksi ulkomaalaisasioihin ja mielenterveyteen liittyviin hallintoasioihin. *OKA*:n mukaan asian jatkovalmistelussa tulisikin pohtia kelpoisuusvaatimusten ulottamista myös muihin kuin lastensuojeluasioihin ja vähintäänkin tarkemmin perustella kelpoisuusvaatimusten rajaamista, ottaen huomioon myös yhdenvertaisuusnäkökulma.

Lausunnonantajista myös *EOA*, *Hämeenlinnan*, *Kuopion* ja *Oulun hallinto-oikeudet*, *Asianajajaliitto* sekä *Tuomariliitto* kiinnittävät huomiota kysymykseen tarpeesta selvittää ehdotetun lupajärjestelmän ulottamista koskemaan myös muita hallintolainkäytön järjestyksessä käsiteltäviä asioita kuin lastensuojeluasioita.

Muut luvanvaraisuuden laajuuteen liittyvät kysymykset

Helsingin ja *Varsinais-Suomen käräjäoikeudet* sekä *Keskuskaupakamari* ilmoittavat kannattavansa työryhmän ehdotusta siitä, että summaaristen asioiden osalta säilytettävään nykyinen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusehtoja koskeva poikkeus.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että työryhmämietinnössä ei suoraan oteta kantaa siihen, kuuluuko rikoksesta epäillyn esitutkintaan liittyvä oikeudellinen avustaminen ehdotetun luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan tehtäviin. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää täysin selvänä, ettei oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja voisi vastaisuudessa toimia esitutkinnassa avustajana ilman mainittua lupaa ja että luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan velvollisuutena näin ollen olisi noudattaa hyvää asianajajatapaa myös esitutkintaan liittyvässä päämiehensä avustamisessa. Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan asianosaista esitutkinnassa voisi siten avustaa vain sellainen oikeudenkäyntiavustaja, joka on myös kelpoinen avustamaan asianosaista tuomioistuinvaiheessa.

Kuluttajavirasto kiinnittää puolestaan huomiota siihen, että sen käsityksen mukaan valtionhallinnossa on myös eräitä muita kuluttaja-asiamieheen nähden vastaavantyyppisiä tehtäviä. Kuluttajavirasto katsoo, että jatkovalmistelussa olisi syytä erikseen selvittää, miltä osin ehdotettu lupajärjestelmä ja hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet soveltuvat mainitun kaltaiseen toimintaan.

Espoon käräjäoikeus esittää harkittavaksi, tulisiko tuomioistuimille jättää mahdollisuus yksittäisessä asiassa erityisestä syystä sallia muunkin henkilön kuin lakimiehen toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.

Professori Jokela kiinnittää huomiota ensinnäkin siihen, että nykyisin myös yliopistotutkijat ja jopa professorit ovat toisinaan toimineet oikeudenkäyntiasiamiehinä tai -avustajina, sillä heillä voi olla vaadittavia erityistietoja asianomaiselta oikeudenalalta. Työryhmän ehdotuksen mukaan tämä ei kuitenkaan olisi enää mahdollista, jollei asianomainen henkilö hanki kaavailtua lupaa ja suorita siihen kuuluvia maksuja. Lisäksi Jokela kiinnittää huomiota siihen, että työryhmämietinnössä ei ole tarkasteltu asianosaisen edustamista tuomioistuinsovittelussa, jolta osin nykyisin on voimassa poikkeus oikeudenkäyntiasiamieheltä tai -avustajalta pääsääntöisesti vaadittavasta lakimiestutkinnosta. Jokela ehdottaakin harkittavaksi, että lakiin sisällytettäisiin yleislauseke, jonka mukaan tuomioistuin voisi perustellusta syystä sallia muunkin kuin luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan toimimisen avustajana yksittäisessä asiassa.

3.4 Luvan myöntämisen edellytykset

Helsingin käräjäoikeus pitää perusteltuna työryhmän omaksumaa tavoitetta siitä, että OTK-tutkinnon suorittaneen oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimivan henkilön kelpoisuusehtoja korotetaan varsin maltillisesti. Käräjäoikeuden mukaan on ilmeistä, että tiukemmat ehdot vaikeuttaisivat merkittävästi alalle pääsyä, jolloin ilmeisenä seurauksena olisi jo nyt liian korkeina pidettyjen oikeudenkäyntikustannusten kohoaminen entisestään. Varsin merkittävänä ja tarpeellisena uudistuksena käräjäoikeus pitää sitä, että laissa on tarkoitus määritellä, mitä oikeudenkäyntiavustajan rehellisyysedellytyksellä tarkoitetaan.

OKA:

OKA yhtyy työryhmämietinnössä esitettyyn näkemykseen siitä, että ihmisoikeussopimuksessa taattu syytetyn oikeus puolustautua itse valitseman avustajan välityksellä ei estä asettamasta oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle kelpoisuusehtoja. Ehtojen asettamisen edellytyksenä kuitenkin on, että kelpoisuusehdot ovat asiallisia ja liittyvät henkilön kelpoisuuteen toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.

OKA pitää myös perusteltuna työryhmämietinnössä esitettyä tavoitetta kehittää asianajajatutkinnon sisältöä siten, että se soveltuu ehdotetun luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuusehdoksi. OKA kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, ettei mietinnössä tuoda tarkemmin esiin sitä, millä tavoin työryhmä on ajatellut tutkintoa kehitettävän siten, että se toisi tutkinnon suorittavalle enemmän valmiuksia toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana. OKA:n mukaan jatkovalmistelussa olisikin kiinnitettävä huomiota siihen, että kun asianajajatutkinnon suorittaminen yksin toisi kelpoisuuden toimia luvan saaneena oikeudenkäyntiavustajana, tutkinnon suorittamisen olisi annettava nykyistä enemmän valmiuksia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiseen.

Asianajajaliitto toteaa, että asianajajatutkinto käytännön kurssiosioineen takaa tällä hetkellä varsin kattavat tiedot oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvästä lainsäädännöstä sekä erityisesti ammattieettisistä ohjeista. Asianajajaliiton esittämän mukaan liitossa on usean vuoden aikana järjestetty prosessivalmiuksien kehittämiseen liittyvää koulutusta, minkä lisäksi liitto laajentaa asianajajatutkintoa siten, että siihen jatkossa kuuluu myös prosessikoulutusta. Asianajajaliiton mukaan asianajajatutkintoa tulee niin ikään kehittää

siten, että tutkinto on voimassa nykyistä pitempään, jotta välittömästi yliopistosta valmistumisen yhteydessä suoritettu tutkinto olisi voimassa vielä asianajajalle vaadittujen kokemusvuosien täytyessä.

SAK ehdottaa, että mikäli kaavailtuun lupajärjestelmän piiriin sisällytetään myös työsuhteeseen liittyvät riita- ja rikosasiat, riittävän perehtyneisyyden voisi hankkia myös toimimalla työmarkkinajärjestön palveluksessa tehtävässä, joka olennaisesti perehdyttää oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävään. Tällainen tehtävä voisi SAK:n mukaan olla esimerkiksi liittolakimiehen avustajana toimiminen. *Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry:n* mukaan puolestaan työskentelyn patentti- ja tavaramerkkitoimistoissa oikeustieteen perustutkintoa vaativissa patentti-, tavaramerkki-, mallioikeus- ja yleisissä immateriaalioikeudellisissa asioissa tulisi rinnastaa työryhmämietinnössä luvan myöntämisen edellytykseksi mainittuun riittävään perehtyneisyyteen oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtäviin.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää työryhmän ehdottamia kelpoisuusehtoja lähtökohtaisesti sopivina. Suomen Oikeusapulakimiehet ry kuitenkin katsoo, että Asianajajaliiton asianajajatutkinnon sijaan kelpoisuusehtona tulisi olla asianajotutkinto, jonka järjestäminen kuuluisi Asianajajaliiton sijaan oikeustieteellisille tiedekunnille siten, että se olisi Asianajajaliitosta riippumaton kaikille OTK- tai OTM-tutkinnon suorittaneille lakimiehille avoin tutkinto.

Myös *professori Jokela* pitää ehdotettuja kelpoisuusvaatimuksia siinä mielessä hyödyllisinä, että ne edellyttävät nuorilta vastavalmistuneilta lakimiehiltä tarpeellista lisäopiskelua ja perehtymistä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin myös käytännössä. Jokela kuitenkin katsoo, että ehdotus on suhteellisen vaatimaton asianajotoimintaan perehdyttämisen ja kouluttautumisen osalta sekä kiinnittää lisäksi huomiota siihen, ettei luvan saaneilta oikeudenkäyntiavustajilta edellytetä enää myöhemmin tarpeellista lisäkoulutusta. Jokela esittääkin harkittavaksi erillisen oikeudenkäyntiavustajan tutkinnon perustamista, joka olisi mahdollista suorittaa muun työn tai jo opiskelun ohessa ja jonka järjestämiseen tuomioistuimet ja yliopistot voisivat osallistua.

KKO:n mukaan kynnys kelpoisuusedellytyksenä olevalle riittävälle perehtyneisyydelle ehdotetun luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan tehtävään on työryhmämietinnössä jätetty matalalle. Ehdotuksen valossa luvan saaminen muodostuisi varsin helpoksi eikä lupajärjestelmä juurikaan estäisi alalle pääsyä. *KKO* kuitenkin katsoo, että työryhmän ehdotus sellaisenakin toteutettuna palvelisi nykyistä paremmin sekä asianosaisen oikeusturvaa että yleisemminkin oikeudenhoitoa. *KKO:n* mukaan ehdotuksen on katsottava edustavan perehtyneisyyttä koskevan vaatimuksen osalta vähimmäistasoa ja että vastaisuudessa olisikin syytä harkita kelpoisuusedellytysten kiristämistä.

Helsingin hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetut kelpoisuusehdot luvan myöntämiselle ovat varsin matalat ja että ne täyttyisivät varsin helposti. Hovioikeuden mukaan vaatimukset ehdotetussa muodossa vastaisivat pitkälti nykyisin voimassaolevia oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille asetettuja kelpoisuusehtoja. Hovioikeus katsookin, että ehdotettujen kelpoisuusehtojen täyttäminen ei välttämättä riittävästi edistäisi työryhmämietinnössä esitettyjä tavoitteita asianajon laatutason nostamiseksi. Asianajon laatutason nostamiseksi ja jälkivalvonnan tarpeen vähentämiseksi luvan myöntämi-

sen edellytyksiä tulisikin hovioikeuden mielestä tiukentaa ehdotetusta. Mietinnön tavoitteiden saavuttamiseksi luvan myöntämisen edellytyksenä tulisi hovioikeuden mukaan olla käytännön työkokemuksen ohella asianajajatutkintoon rinnastettavan kokeen hyväksyttävä suorittaminen. Tämä puolestaan edellyttää työryhmän toteamin tavoin asianajajatutkinnon kehittämistä siten, että se soveltuu myös mainittuun tarkoitukseen.

Rovaniemen hovioikeuden ja Helsingin oikeusaputoimiston mielestä ehdotetun luvan myöntämisen edellytykseksi tulisi asettaa erillisen avustaja-/asiamieskokeen suorittaminen, jolla varmistettaisiin luvanhakijan tietämys ammattieettisistä säännöistä (hyvä asianajajatapa) ja prosessioikeuden tuntemuksesta. Mainitun tutkinnon tulisi Helsingin oikeusaputoimiston mukaan kuitenkin poiketa nimeltään nykyisestä Asianajajaliiton asianajajatutkinnosta.

Vaasan hovioikeus:

Vaasan hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että luvan myöntämisen edellytyksiä koskevia vaatimuksia ei työryhmämietinnössä ole asetettu kovin korkealle. Hovioikeus pitää oikeusturvan toteutumisen kannalta tärkeänä, ettei luvan myöntäminen jää pelkäksi muodollisuudeksi, vaan lupaa hakevan tulee todella osoittaa saavuttaneensa sellainen perehtyneisyys tehtävään, ettei hänen ammattitaidostaan ja osaamisestaan tuomioistuinyöskentelyyn jää epäilyä. Hovioikeuden mielestä ehdotetussa muodossa luvan myöntämisen edellytykset eivät välttämättä toteuta tarkoitusta nostaa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien laatutasoa toivotulla tavalla. Hovioikeuden mukaan esimerkiksi vuoden työskentely apulaissyöttäjänä ei tuo minkäänlaisia erityisvalmiuksia hoitaa laajaa riita-asiaa tuomioistuimessa, minkä lisäksi myös auskultointia käräjäoikeudessa notaarina yhden vuoden ajan on pidettävä melko lyhyenä ajanjaksona, jonka aikana perehtyminen keskittyy vain verraten yksinkertaisiin oikeudellisiin asioihin.

Myönnettävän luvan tulisi Vaasan hovioikeuden näkemyksen mukaan perustua työkokemukseen sekä erityisesti käytännössä osoitettuun ammattitaitoon ja -etiikkaan. Yhtenä mahdollisena ratkaisuna voisi olla, että luvan myöntävä taho voisi hankkia lupaa hakevan perehtyneisyydestä lausunnon tuomioistuimelta. Lisäksi hovioikeus esittää harkittavaksi, tulisiko ylioikeuksia silmälläpitäen asettaa pitkällä aikavälillä lupaedellytysten osalta vieläkin korkeampia vaatimuksia.

Myös *Itä-Suomen hovioikeus* epäilee, etteivät ehdotuksen mukaiset riittävän perehtyneisyyden vaatimukset ole esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi riittäviä. Erityisesti itsenäisesti ammattia harjoittavien nuorten lakimiesten kohdalla uudet kelpoisuusvaatimukset eivät hovioikeuden mukaan tuo juurikaan parannusta nykytilanteeseen.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus:

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus katsoo, että oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimista tarkoittavan luvan myöntämisen edellytyksenä tulisi kaikkien hakijoiden osalta olla riittävä perehtyneisyys asianajotoimintaa koskeviin eettisiin sääntöihin. Muiden kuin asianajajatutkinnon suorittaneiden osalta luvan myöntämisen edellytyksenä tulisikin olla nykyistä asianajajatutkintoa vastaava koe ammattieettisestä sääntelystä tai vähintäänkin pakollinen osallistuminen koulutukseen, jossa perehdytään syvällisesti oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia velvoittavien eettisten sääntöjen sisältöön.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus katsoo edelleen, että myös asianajajatutkintoa tulee kehittää siten, että koe testaa selkeästi oikeudenkäyntiasiakirjojen laatimiseen, asian suulliseen ajamiseen sekä todistajankuulusteluun valmistelevia taitoja.

Edellä mainittujen lausunnonantajien lisäksi myös *Espoon, Oulun ja Vantaan käräjäoikeudet* epäilevät, etteivät ehdotuksen mukaiset riittävän perehtyneisyyden vaatimukset ole esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi riittäviä. Oulun käräjäoikeuden mukaan käytäntö on osoittanut, että vuoden työskentely asianajotoimiston avustavana lakimiehenä ei aina ole antanut valmiutta itsenäisesti hoitaa oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävää. Vantaan käräjäoikeus puolestaan toteaa, ettei pelkkä asianajajatutkinto tuo tavoiteltavaa riittävää perehtyneisyyttä sekä oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutason nousua. Vantaan käräjäoikeus katsoo, että asianosaisen oikeusturvaa ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytyksiä parhaiten parantaa ehdotetun kaltaisen työkokemuksen edellyttäminen, minkä lisäksi luvan myöntämisen ehdoksi tulisi asettaa asianajajatutkinnon tai sellainen sen osan suorittaminen, jolla turvattaisiin ammattieettiin velvollisuuksiin tutustuminen ja niiden noudattaminen.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n mukaan pelkän asianajajatutkinnon suorittamisen ei tulisi muodostaa kelpoisuutta toimia luvan saaneena oikeudenkäyntiavustajana, vaan asianajajatutkinnon suorittaneella tulisi olla myös käytännön kokemusta tuomioistuimissa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimisesta. Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry katsoo lisäksi, että oikeudenkäyntiavustajana toimivalta tulee edellyttää ammatillisten taitojen ohella kykyä hoitaa oma taloutensa moitteettomasti.

Sen sijaan *Akava* katsoo, että ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon tulisi jatkossakin pysyä laaja-alaisena yleistutkintona, joka antaa pätevyyden toimia lakimiestehtävissä. Mikäli halutaan asettaa erillisiä vaatimuksia oikeudenkäyntiavustajana toimimiselle, tulisi Akavan mukaan ensisijaisesti arvioida, miten kyseiset vaatimukset voidaan toteuttaa itse OTM-tutkintoa kehittämällä.

Lausunnonantajista myös *Lakimiesliitto* ja *Yksityisalojen lakimiehet ry* ovat samalla kannalla kuin *Akava* edellä.

Nuoret Lakimiehet ry:

Myös *Nuoret Lakimiehet ry* korostaa ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon laaja-alaista yleistutkintoluonnetta, joka antaa perusteellisen kuvan oikeusjärjestelmän toiminnasta sekä lähtökohtaisesti pätevyyden ja ammatillisen osaamisen toimia yleisesti tunnetuissa lakimiestehtävissä, kuten tuomarina, syyttäjänä taikka oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana tuomioistuimissa. *Nuoret Lakimiehet ry* katsookin, että jokaisella OTK- tai OTM-tutkinnon suorittaneella tulee olla oikeus ryhtyä harjoittamaan ammattiaan ja esiintyä oikeudessa.

Mikäli alalle pääsyn edellytyksiä tiukennetaan, tulee *Nuoret Lakimiehet ry:n* mukaan nuorille lakimiehille turvata tosiasialliset mahdollisuudet hankkia tarvittava pätevyys. Tarpeellisen koulutuksen ja kokemuksen hankkiminen tulisi olla mahdollista kaikille valmistuville lakimiehille. Erityisen lupatutkinnon suorittaminen joko osana OTM-tutkintoa opiskelujen loppuvaiheessa tai valmistumisen jälkeen työn ohella taikka erilli-

sen harjoittelujärjestelmän luominen voisivat olla vaihtoehtoja asianmukaisen pätevyyden hankkimiseksi.

EOK kiinnittää huomiota siihen, että työryhmämietinnössä täydentävinä opintoina annetaan merkitystä pelkästään asianajajatutkinnolle, mutta vaietaan täysin muista koulutusmahdollisuuksista, esimerkiksi yliopistollista koulutusta ja sen lisäämisen vaikutuksia ei mietinnössä ole käsitelty lainkaan. *EOK*:n mukaan Asianajajaliiton koulutustointa on sikäli vähäistä, ettei se sellaisenaan ole tae ammatillisen pätevyyden kohoamisesta.

3.5 Luvan myöntäjä

Helsingin hovioikeus toteaa, että mikäli päädytään työryhmämietinnössä ehdotettuun lupajärjestelmään, niin mietinnössä mainituista syistä ehdotus riippumattoman oikeudenkäyntiavustajalautakunnan perustamisesta on perusteltu. Hovioikeus pitää lisäksi johdonmukaisena sitä, että Helsingin hovioikeus toimisi muutoksenhakuasteena myös oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ratkaisuja koskeissa asioissa. Mikäli luvan myöntämisen edellytykset ehdotetuin tavoin täytyisivät varsin helposti, mahdolliset muutoksenhakemukset tulisivat hovioikeuden mukaan oletettavasti painottumaan luvan peruuttamistilanteisiin. Hovioikeuden käsityksen mukaan muutoksenhakemusten käsittely tuskin lisäisi sen työmäärää merkittävästi.

Lausunnonantajista myös *Oulun käräjäoikeus*, *Julkiset oikeusavustajat ry*, *Keskuskaupakamari* ja *Suomen Oikeusapulakimiehet ry* ilmoittavat kannattavansa työryhmän ehdotusta siitä, että lupaviranomaisena toimisi oikeudenkäyntiavustajalautakunta. Myös *Rovaniemen hovioikeus* ilmoittaa kannattavansa ehdotusta siitä, että luvan oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen myöntäisi sekä sen tarvittaessa peruuttaisi tuomarivalintalautakunnan yhteydessä toimiva oikeudenkäyntiavustajalautakunta. Hovioikeus esittää kuitenkin harkittavaksi, että muutoksenhakuasteena oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ratkaisuja koskeissa asioissa toimisi Helsingin hovioikeuden sijaan jokin toinen hovioikeus, esimerkiksi Kouvolan hovioikeus.

Rovaniemen hallinto-oikeus esittää puolestaan muutoksenhaun osalta harkittavaksi sitä, että muutoksenhaku ohjattaisiin oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätöksestä asian pääasiallisen laadun mukaan joko hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen. Näin ollen jos kysymys olisi pääasiallisesti oikeudenkäyntiavustajan menettelystä lapsen huostaanottoasiassa, muutoksenhaku tulisi ohjata hallinto-oikeuteen. Tätä hallinto-oikeuden mukaan puoltaisi muun ohella oikeusapulain 24 §:ssä omaksuttu menettely, jossa ratkaisupyyntö tulee yleensä sen tuomioistuimen tutkittavaksi, jossa pääasia on käsiteltävänä tai jonka toimivaltaan pääasian tutkiminen kuuluu.

Helsingin käräjäoikeus esittää harkittavaksi, olisiko siirtymäkauden jälkeen päättämisen luvan antamisesta mahdollista uskoa oikeudenkäyntiavustajalautakunnan sijaan myöhemmin perustettavalle oikeudenkäyntiavustajien itse keskuudestaan valitsemalle elimelle.

Ehdotetun oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kokoonpanon osalta *Turun hallinto-oikeus* pitää tärkeänä, että lautakunnassa on työryhmämietintöön sisältyvän esityksen mukaisesti myös hallintotuomioistuinten edustaja. Hallinto-oikeuden mukaan luvan myöntämis- ja vastaavasti peruuttamismenettelyssä tulee varmistaa, että myös niitä hallintotuomioistuimia, joissa asianomainen oikeudenkäyntiavustaja tulisi esiintymään (vastaavasti on esiintynyt) asiamiehenä tai avustajana, kuullaan tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta päätökset voidaan perustaa todelliseen tietoon asianomaisen kyvystä hoitaa asianmukaisesti lastensuojeluasioita.

Lausunnonantajista myös *Helsingin hovioikeus*, *Oulun kärjäoikeus* ja *Suomen Oikeus-apulakimiehet ry* pitävät ehdotetun oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kokoonpanoa perusteltuna. Oulun kärjäoikeus esittää kuitenkin vielä harkittavaksi, onko ehdotettu neljän jäsenen kokoonpano esimerkiksi äänestystilanteita silmällä pitäen paras mahdollinen.

Sen sijaan *Kouvolan hovioikeus* kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kokoonpano on kovin tuomaripainotteinen. Hovioikeuden mielestä lautakunnan kokoonpanoa voitaisiin laajentaa siten, että siihen valittaisiin jäsen myös esimerkiksi asianajajien, syyttäjien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien keskuudesta. Myös *professori Jokela* ehdottaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kokoonpanoa kannattaisi täydentää myös oikeudenkäyntiavustajien itsensä valitsemalla edustajalla.

Lausunnonantajista *KKO*, *Turun hovioikeus* ja *tuomarinvalintalautakunta* kiinnittävät huomiota siihen, että työryhmämietinnön mukaan ehdotettu oikeudenkäyntiavustajalautakunta sijoitettaisiin tuomarinvalintalautakunnan yhteyteen teknisten tehokkuusetsujen saavuttamiseksi.

KKO:n mukaan tuomarinvalintalautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan tehtävät poikkeavat toisistaan siten, että on vaikea nähdä, mitä yhteistä niillä voisi olla ja mitä toiminnallista etua niiden samassa paikassa toimimisella voitaisiin saavuttaa. Koska oikeuskansleri valvoisi vastedes sekä asianajajia että luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia, olisi *KKO:n* mukaan tältä kannalta perustellumpaa sijoittaa oikeudenkäyntiavustajalautakunta oikeuskanslerin viraston yhteyteen.

Turun hovioikeus puolestaan katsoo, että tuomareiden ja tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden näkökulmasta ei ole suotavaa, että tuomarinviran nimitysesityksiä tekevän riippumattoman tuomarinvalintalautakunnan yhteydessä edes teknisessä mielessä toimisi luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia valvova toimielin.

Tuomarinvalintalautakunta taas katsoo, että ehdotetun oikeudenkäyntiavustajalautakunnan sijoittaminen tuomarinvalintalautakunnan yhteyteen olisi tuskin periaatteelliselta kannalta ongelmallista. Tällaiseen ratkaisuun päädyttäessä olisi kuitenkin huolehdittava siitä, että molempien lautakuntien riippumattomuus ja erillisuus toisistaan olisi selkeä myös ulospäin. Tuomarinvalintalautakunnan käsityksen mukaan käytännölliseltä kannalta on kuitenkin kyseenalaista, onko edellä mainitun kaltaisella järjestelyllä saavutettavissa varteenotettavia tosiasiallisia etuja ainakaan vallitsevissa oloissa. Tuomarinvalintalautakunta ehdottaakin harkittavaksi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan sijoitta-

mista esimerkiksi oikeuskanslerinviraston yhteyteen ottaen huomioon oikeuskanslerille kuuluvat tehtävät asianajotoimen valvonnassa. Lisäksi tuomarivalintalautakunta kiinnittää huomiota vielä siihen, ettei sillä ole omia toimitiloja, vaan se toimii korkeimman oikeuden tiloissa, ja ettei lautakunta voi ottaa kantaa siihen, voitaisiinko ehdotettu oikeudenkäyntiavustajalautakunta sijoittaa korkeimman oikeuden tiloihin.

3.6 Luvan saaneen velvollisuudet

KKO katsoo, että ehdotettua vaatimusta ammattieettisten normien noudattamisesta on pidettävä tärkeänä osana suunniteltua uudistusta. Vain sellainen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien ryhmä, joka on eettisesti valveutunut, voi antaa rakentavan panoksen oikeudenhoidon kehittämiseksi. *KKO*:n mukaan on selvää, että eettisten sääntöjen tulee ainakin ytimeltään olla samat kaikille oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille.

Helsingin hovioikeus kannattaa työryhmämietintöön sisältyvää ehdotusta siitä, että kaikki oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina toimivat henkilöt veloitetaan noudattamaan lähtökohtaisesti samoja ammattieettisiä sääntöjä. Hovioikeus toteaa mietinnössä esitetyillä perusteilla olevan myös kannatettavaa, että noudatettaviksi ehdotetaan Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevia ohjeita. Koska nämä ohjeet eivät kuitenkaan kaikilta osin soveltuisi luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin, hovioikeuden mukaan on tärkeää, että luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia velvoittavista ohjeista säädetään selkeästi. Hovioikeus pitää perusteltuna myös sitä, että luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan olisi noudatettava hyvää asianajajatapaa myös tuomioistuimen määräyksen perusteella saamassaan tehtävässä.

Asianajajaliitto toteaa, että se on vastikään vuonna 2009 uudistanut hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet ja että kyseiset ohjeet ilmentävät ammattikunnan yhteistä käsitystä noudatettavista ammattieettisistä ohjeista. Asianajajaliiton mukaan ei voida ajatella, että oikeudenkäynneissä noudatettaisiin erilaisia ammattieettisiä ohjeita riippuen siitä, onko avustaja yhtäältä asianajaja tai julkinen oikeusavustaja vai toisaalta luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Näin ollen myös luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien tulee Asianajajaliiton mielestä noudattaa Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevia ohjeita soveltuvin osin. Myös *Julkiset oikeusavustajat ry* ilmoittaa pitävänsä tärkeänä, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien tulee noudattaa joko samoja tai ainakin samankaltaisia ammattieettisiä sääntöjä kuin asianajajien ja julkisten oikeusavustajien. Julkiset oikeusavustajat ry:n mukaan työryhmän ehdotus siitä, että luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olisi velvollinen noudattamaan hyvää asianajajatapaa oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävissään, onkin perusteltu ja kannatettava.

Sen sijaan *Helsingin käräjäoikeus* katsoo, että olisi syytä laatia kokonaan uudet ohjeet (joiden sisältö käräjäoikeuden mukaan epäilemättä pitkälti vastaisi voimassa olevia Asianajajaliiton hyväksymiä ohjeita) sen sijaan, että osa asianajajia velvoittavista ohjeista vahvistettaisiin koskemaan muitakin oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia. Käräjäoikeuden mukaan tällöin vältettäisiin poikkeava ja sekava asetuksessa tapahtuva viittaminen Asianajajaliiton hyväksymiin ohjeisiin.

Myös *Akava* pitää järkevänä, että Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet toimivat pohjana säännöstölle, jota kaikkien oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina toimivien tulee noudattaa. *Akava* kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ohjeiden muuttamisen ja valmistelun tulee tapahtua siten, että myös luvan saaneilla oikeudenkäyntiavustajilla on todellinen mahdollisuus vaikuttaa niiden sisältöön. Tästä syystä *Akava* katsookin, että asian jatkovalmistelussa tulisi valmistella kaikkia oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina toimivia koskeva, esimerkiksi hyväksi asiamiestavaksi kutsuttava säännöstö, jonka valmisteluun osallistuisivat kaikki ne tahot, joita mainitut ohjeet koskevat. *Akavan* mukaan tämä antaisi kyseiselle säännöstölle laajan hyväksynnän kaikkien niiden noudattamiseen velvoitettujen oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina toimivien keskuudessa.

Lausunnonantajista myös *Keskuskauppakamari*, *Lakimiesliitto* ja *Yksityisalojen lakimiehet ry* näkevät ongelmallisena sen, että luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskeviksi ammattieettisiksi säännöstoiksi otettaisiin suoraan Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, ja katsovat, että hyvää oikeudenkäyntiavustajatapaa tai vastaavaa eettistä normistoa varten tulisi aloittaa jatkovalmistelu kokoonpanossa, jossa olisi riittävän laaja-alainen edustus. Vastaavasti *EOK* kiinnittää huomiota siihen, että jos Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevat säännöt asetetaan myös muiden oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien noudatettaviksi, viimeksi mainituilla ei ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa säännösten sisältöön.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry:

Suomen Oikeusapulakimiehet ry ilmoittaa vastustavansa työryhmän ehdotusta siitä, että luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat olisivat velvollisia noudattamaan Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevia ohjeita. Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n mielestä mainittu ehdotus ei ole hyväksyttävissä, sillä se merkitsisi, että Asianajajaliitto, joka ei ole viranomainen, saisi lainsäädäntövaltaa liiton ulkopuolisiin jäseniin nähden. Asianajajaliitto saisi nimittäin yksipuolisesti määrätä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevista säännöksistä. Suomen Oikeusapulakimiehet ry ehdottaakin, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien velvollisuudeksi säädettäisiin hyvän asianajotavan noudattaminen siten kuin esimerkiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 6 §:ssä ja oikeusapulain 8 §:ssä säädetään.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry katsoo edelleen, että asianajotoimintaa koskevien säännösten tulisi olla laissa, jolloin säännökset koskisivat yhdenvertaisesti kaikkia tuomioistuimissa toimivia lakimiehiä. Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n mukaan tämä voitaisiin suorittaa esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 15 luvun uudistamisen yhteydessä sisällyttämällä mainittuun lukuun kaikkia tuomioistuimissa toimivia oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia koskevat säännökset mukaan luettuina ammattieettiset säännökset.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus katsoo, että oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimista koskevaan lupaan tulisi kytkeä myös velvollisuus osallistua säännöllisesti täydennyskoulutukseen. Tämän lisäksi täydennyskoulutusvelvoitteen noudattamista tulisi valvoa riittävällä tavalla sekä asianajajien että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta.

3.7 Luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan valvonta

Helsingin hovioikeuden mukaan luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien saattaminen oikeuskanslerin valvonnan alaiseksi samoin kuin Asianajajaliiton valvontalautakunnan kokoonpanon laajentaminen työryhmämietinnössä esitetyllä tavalla on perusteltua. Mietinnössä esitetyillä perusteilla on hovioikeuden mukaan edelleen kannatettavaa, että ehdotetulla tavalla sama taho päättää kuitenkin luvan myöntämisestä ja peruuttamisesta. Lainsäädännön yhtenäisyyden kannalta hovioikeus pitää luontevana, että luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa koskevassa asiassa myös valvontalautakunnan ratkaisuun haettaisiin muutosta Helsingin hovioikeudelta.

Lausunnonantajista myös *Helsingin hallinto-oikeus*, *Oulun* ja *Päijät-Hämeen käräjäoikeudet* sekä *Asianajajaliitto* ilmoittavat kannattavansa työryhmän ehdotuksia luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnan osalta. Asianajajaliitto toteaa, että vahvistamalla liiton valvontalautakunnan riippumattomuutta, eriyttämällä lautakuntaa entisestään Asianajajaliitosta ja laajentamalla lautakunnan kokoonpanoa luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien edustajilla, myös luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin kohdistuvat kantelut voitaisiin käsitellä Asianajajaliiton valvontalautakunnassa, jonka jäsenet tekevät ratkaisunsa tuomarin vastuulla ja jonka ratkaisusta on mahdollista valittaa Helsingin hovioikeuteen. *Rovaniemen hovioikeus* esittää kuitenkin harkittavaksi, että muutoksenhakuasteena luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin liittyvissä valvontalautakunnan ratkaisuja koskevissa asioissa toimisi Helsingin hovioikeuden sijaan jokin toinen hovioikeus, esimerkiksi Kouvolan hovioikeus.

Jossain määrin varauksellisesti työryhmän ehdotuksiin luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnan osalta suhtautuvat sen sijaan *EOA*, *Helsingin käräjäoikeus*, *Lakimiesliitto*, *Yksityisalojen lakimiehet ry* ja *professori Jokela*.

EOA:n mielestä ei ole selvää, miten on vastattava kysymykseen siitä, muodostaako perustuslain 124 §:n säännös merkittävän julkisen vallan käyttämisestä esteen työryhmämietinnössä ehdotetulle Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvontavallan laajentamiselle koskemaan myös luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia. EOA:n mukaan valvontalautakunnalle ehdotettujen järjestelyiden voidaan katsoa tulevan ainakin lähelle merkittävän julkisen vallan käyttöä, kun viranomaistahon ulkopuoliselle välillisen julkishallinnon elimelle esitetään toimivaltuuksia määrätä aikaisemmin valvonnan ulkopuolella olleille tahoille tuntuvia seuraamuksia, kuten 500–15 000 euron suuruinen seuraamusmaksu. Ottaen myös huomioon ehdotettujen lainmuutosten vaikutukset erityisesti elinkeinovapauden sekä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvan niin sanotun omavalintaoikeuden toteutumiseen ja luvan peruuttamisesta koituvan karenssiajan pituuden (kolme vuotta) EOA katsoo, että asiassa mahdollisesti annettavasta hallituksen esityksestä tulisi pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Myös professori Jokela pitää ehdotettua valvontajärjestelmän laajentamista sinänsä kannatettavana. Jokela esittää kuitenkin harkittavaksi, onko asianmukaista uskoa valvonta myös Asianajajaliittoon kuulumattomien henkilöiden osalta Asianajajaliitolle vai sisältääkö ehdotettu valvonta siinä määrin julkisen vallan käyttöä, että valvonta tulisi uskoa viranomaisaseman omaavalle elimelle. Jokela esittää, että jo tasapuolisuuden

vuoksi valvonnan tulisi kattaa myös sellaiset oikeudenkäyntiavustajat, joilla on oikeus toimia avustajina ilman lupaa.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan työryhmän ehdottama kaikkia oikeudenkäyntiavustajia koskeva valvontamenettely yhdistettynä julkiseen oikeudenkäyntiavustajaluetteloon antaisi myös tuomioistuimille tarvittavaa tietoa ja parantaisi mahdollisuuksia puuttua väärinkäytöksiin. Mikäli päädytään ehdotetun lupajärjestelmän luomiseen, työryhmän esitys muodostaa käräjäoikeuden mukaan hyvän pohjan asian jatkovalmistelulle. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan vaihtoehtoina ovat joko kokonaan Asianajajaliitosta ja myös valtiovallasta erillisen, riippumattoman valvontalautakunnan perustaminen valvomaan kaikkia oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia tai ainakin ehdotetun valvontalautakunnan kokoonpanon muuttaminen työryhmämietinnössä esitetystä, esimerkiksi siten, että valvontalautakunnan kokoonpanon kolmesta jäsenestä yksi olisi asianajaja, yksi luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja ja puheenjohtajana toimisi ulkopuolinen, puolueeton ja riippumaton lakimies, kuten tuomari tai oikeustieteellisessä tiedekunnassa työskentelevä henkilö.

Myös Lakimiesliitto ja Yksityisalojen lakimiehet ry pitävät oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvonnan yhtenäistämistä kannatettavana. Lakimiesliitto ja Yksityisalojen lakimiehet ry pitävät kuitenkin ensiarvoisen tärkeänä valvonnan järjestämisessä sitä, että valvonta on riippumatonta ja puolueetonta ja että se myös näyttää siltä sekä avustajien itsensä että heidän päämiestensä silmissä. Lakimiesliitto ja Yksityisalojen lakimiehet ry esittävätkin, että luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa koskeva asia voitaisiin käsitellä vain sellaisessa Asianajajaliiton valvontalautakunnan jaostossa, jonka jäsenenä on myös mainittujen oikeudenkäyntiavustajien edustaja.

Vielä edellä mainittuja lausunnonantajia kriittisemmin erityisesti työryhmän ehdotukseen Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvontavallan laajentamiselle koskemaan myös luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia suhtautuvat *Kouvolan hovioikeus*, *Kilpailuvirasto*, *Akava*, *EOK*, *Keskuskauppakamari*, *SAK*, *Suomen Oikeusapulakimiehet ry*, *Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry* ja *STTK*.

Mainituista lausunnonantajista Kouvolan hovioikeus katsoo, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnan puolueettomuuden kannalta olisi ongelmallista, että Asianajajaliiton yhteydessä toimiva valvontalautakunta valvoisi sekä liiton jäsenten että siihen kuulumattomien luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toimintaa. Hovioikeus ei pidä myöskään hyvänä ehdotettua järjestelmää, jonka mukaan oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi vain joko peruuttaa luvan tai palauttaa asian valvontalautakunnalle lievemmän seuraamuksen määräämiseksi. Hovioikeus katsoo, että koska valvonta käsittää julkisen vallan käyttöä, sen kuuluisi olla valtion viranomaisen tehtävänä. Parempi vaihtoehto voisi siten olla, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta valvoisi sekä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia että asianajajia. Tämän estämättä Asianajajaliitto voisi valvoa jäseniään kuten nykyisinkin.

Myös Kilpailuvirasto kiinnittää huomiota siihen, että työryhmämietinnön mukaan luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toimintaa valvovana elimenä toimisi Asianajajaliiton valvontalautakunta. Kilpailuviraston näkemyksen mukaan ehdotettu malli vaikuttaisi vähintäänkin periaatteellisesti ongelmalliselta, sillä ehdotetun kaltaiseen järjestylyyn

saattaa sisältyä mahdollisuus kilpailua vääristävien menettelytapojen ja hinnoittelun käyttöönotolle.

EOK:

EOK toteaa, että mikäli eettisten sääntöjen valvominen katsotaan tarpeelliseksi, se voidaan suorittaa muullakin kuin työryhmän ehdottamalla tavalla, esimerkiksi säätämällä asetuksella eettisten sääntöjen noudattaminen pakolliseksi. EOK katsoo, että ehdotettu valvontamekanismi, jonka mukaan Asianajajaliiton valvonta kohdistuisi liiton ulkopuolisiin lakimiehiin, tulee torjua ja valvontaa varten tulee perustaa valvontaelin, joka on täysin erillään Asianajajaliitosta. EOK kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan määräyksiä on sovellettu myös ammatillisiin kurinpitoeliimiin. Mainitun artiklan 1 kappale edellyttää muun ohella, että tällaisen kurinpitoelimen täytyy olla puolueeton. Asianajajaliiton valvontalautakunnan osalta mainittu puolueettomuusvaatimus ei EOK:n mielestä toteudu luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta, vaikka lautakunnan päätöksistä ehdotetaankin mahdollisuutta hakea muutosta tuomioistuimelta. EOK kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että mietintöön ei sisälly minkäänlaista kuvausta mainitussa lautakunnassa noudatettavan menettelyn osalta. EOK kyseenalaistaa vielä työryhmämietinnössä esitetyn näkemyksen siitä, että ehdotetussa valvontatoiminnassa ei olisi kysymys perustuslain 124 §:ssä tarkoitetusta merkittävästä julkisen vallan käyttämisestä.

EOK katsoo lisäksi, että työryhmä on mennyt asetetun selvitystehtävän ulkopuolelle tarkastellessaan sitä, että luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olisi valvonnan ja kurinpitomenettelyn piirissä myös muissa kuin tuomioistuinasioissa. EOK:n mukaan kyseinen menettely voisi aiheuttaa pahoja intressiristiriitoja tapauksissa, joissa asianajajaliitossa oleva asianajaja voisi käynnistää valvontamenettelyn vastapuolenaan olevaa luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa kohtaan.

STTK:

STTK toteaa, että mikäli ehdotettu lupajärjestelmä toteutetaan, valvonnan tulisi kuulua samalle puolueettomalle taholle (oikeudenkäyntiavustajalautakunta) kuin luvan myöntäminen oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen ja sen peruuttaminen. STTK:n mukaan työryhmämietinnössä valvonnan uskomista Asianajajaliiton valvontalautakunnalle on perusteltu lähinnä taloudellisilla syillä. STTK pitää tätä kestävämmänä perusteluna ottaen huomioon mietinnössä mainitut uudistuksen tavoitteet ja niiden merkitys.

Joka tapauksessa STTK katsoo, että valvontalautakunnan kokoonpanossa eri tahojen edustuksen tulisi olla tasapuolinen siten, että kullakin taholla olisi neljä jäsentä (varajäsenineen). Lisäksi kuhunkin jaostoon tulisi kuulua yksi kutakin tahoja edustava jäsen. STTK pitää tarpeettomana ja perusteettomana, että valvontalautakunnan jäsenten valinta- ja nimitysmenettelyssä edellytettäisiin Asianajajaliiton puoltavaa lausuntoa.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry:

Suomen Oikeusapulakimiehet ry toteaa, että mikäli ehdotettu lupajärjestelmä toteutetaan, valvonnan tulisi kuulua puolueettomalle valtion viranomaiselle, jolla ei ole mitään yhteyttä Asianajajaliittoon. Suomen Oikeusapulakimiehet ry ilmoittaa vastustavansa ehdottomasti työryhmän ehdotusta, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaelimenä toimisi Asianajajaliiton valvontalautakunta. Suomen Oikeusapulakimiehet

ry katsoo, että Asianajajaliiton valvontalautakunta ei täytä vaatimusta puolueettomuudesta luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta. Suomen Oikeusapulakimiehet ry kyseenalaistaa myös työryhmämietinnössä esitetyn näkemyksen siitä, että ehdotetussa valvontatoiminnassa ei olisi kysymys perustuslain 124 §:ssä tarkoitettusta merkittävästä julkisen vallan käyttämisestä. Suomen Oikeusapulakimiehet ry ehdottaakin, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta valvontaelimenä toimisi oikeudenkäyntiavustajalautakunta.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry ei pidä tarkoituksenmukaisena, että mainittu valvontajärjestelmä ulotettaisiin myös tuomioistuimen määräykseen perustuviin tehtäviin, vaan pitää parempana, että näiden tehtävien valvonta järjestettäisiin erikseen kutakin tehtävää koskevassa erityislainsäädännössä.

Edellä mainittujen lausunnonantajien lisäksi myös Akava, Keskuskauppakamari, SAK ja Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry pitävät riippumattomuuden ja puolueettomuuden kannalta ongelmallisena työryhmän ehdotusta siitä, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaelimenä toimisi Asianajajaliiton valvontalautakunta. Akavan mukaan on hyvin vaikea kuvitella, että puolueeton ja puolueettomalta näyttävä valvontajärjestelmä syntyisi vain lisäämällä Asianajajaliiton valvontalautakunnan asianajajakunnan ulkopuolisten jäsenten määrää, kun valvontalautakunta edelleen toimisi Asianajajaliiton yhteydessä.

Yleisemmällä tasolla luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan valvonnan osalta ovat lausuneet *KKO*, *Helsingin hovioikeus*, *Vaasan hallinto-oikeus*, *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* ja *Julkiset oikeusavustajat ry*.

KKO toteaa, että sääntöjen noudattamisen valvonnassa täytyy toteuttaa järjestelmä, joka takaa sääntöjen soveltamisen yhtenäisyyden.

Helsingin hovioikeuden käsityksen mukaan ehdotuksen päätavoitteena olevien tavoitteiden saavuttamisen kannalta olennaista ei niinkään ole valvonnan toteuttamismuoto, vaan ennen kaikkea suoritettavan valvonnan kattavuus ja tehokkuus käytännössä. Tätä tavoitetta silmällä pitäen keskeistä hovioikeuden mukaan on, että kaikkien oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina toimivien henkilöiden epäasiallinen toiminta voisi johtaa kurinpidollisiin seuraamuksiin ja karkeimmissa tapauksissa toiminta voitaisiin myös päättää. Toisaalta hovioikeus pitää tärkeänä, että toiminnan päättäminen näissä tapauksissa olisi työryhmän ehdotuksen mukaisesti vain määräaikainen seuraamus ja että tietyn määräajan kuluttua oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimiminen olisi mahdollista aloittaa uudelleen, mikäli lautakunta hakemuksesta myöntää siihen luvan.

Julkiset oikeusavustajat ry yhtyy työryhmämietinnössä ehdotettuun siitä, että myös muut oikeudenkäyntiavustajat kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat tulee saattaa tehokkaan ja kattavan valvonnan piiriin. Julkiset oikeusavustajat ry pitää hyvänä, että luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille voitaisiin määrätä vastaavat kurinpidolliset seuraamukset kuin asianajajille ja julkisille oikeusavustajille.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoo, että oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien valvonta tulee järjestää ulkopuolisen valvontaelimen tehtäväksi. Mikäli katsotaan, että

Asianajajaliiton valvontalautakunta on riittävän puolueeton elin valvomaan myös Asianajajaliittoon kuulumattomien oikeudenkäyntiavustajien toimintaa, niin käräjäoikeuden mukaan tätä voitaneen pitää hyväksyttävänä taloudellisin perustein ja sillä perusteella, että yksityisen ammatinharjoittajan eettistä toimintaa kuitenkin valvoo valtion viranomaisen.

Vaasan hallinto-oikeus esittää, että ehdotetussa uudessa järjestelmässä tulisi painottaa koulutuksen ja erikoistumisen merkitystä sekä pyrkiä mahdollisuuksien mukaan poistamaan ongelmat, jotka muodostuvat avustajan ottaessa hoitaakseen sellaisen asian, johon hänellä ei ole sen vaatimaa erityisasiantuntemusta. Tässä olisi hallinto-oikeuden mukaan käytettävä uusia valvontamenetelmiä, kuten tarkastuskäyntejä sekä lausuntojen pyytämistä. Pelkkää kantelujen tutkimiseen perustuvaa valvontajärjestelmää ei hallinto-oikeuden mielestä voida pitää riittävänä. Kun kansalaisten oikeutta valita asiamiehensä tai avustajansa rajoitetaan, on entistä paremmin huolehdittava siitä, että auktorisoidun aseman saanut lakimies huolehtii saamastaan tehtävästä ammattitaitoisesti ja kohtuullisin kustannuksin.

3.8 Asianajajia ja julkisia oikeusavustajia koskeva erityissääntely

Helsingin hovioikeus, Oulun ja Pirkanmaan käräjäoikeudet sekä *Suomen Oikeusapulakimiehet ry* ilmoittavat kannattavansa työryhmämietintöön sisältyvää ehdotusta siitä, että valtakirjan esittämisvelvollisuudesta lähtökohtaisesti luovuttaisiin. Suomen Oikeusapulakimiehet ry kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että mietinnössä ei ehdoteta vastaava valtakirjan esittämisvelvollisuudesta luopumista hallintolain ja hallintolainkäyttölain mukaan käsiteltävien asioiden osalta.

Asianajajaliitto toteaa kannattavansa työryhmämietinnössä ehdotettua sääntelyä, jonka mukaan puolustajaksi ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaksi tulee ensisijassa määrätä asianajaja tai julkinen oikeusavustaja ja vain erityisestä syystä luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Asianajajaliiton mukaan perusteena tällaiselle sääntelylle on selvä ero yhtäältä asianajalta tai julkiselta oikeusavustajalta sekä toisaalta luvan saaneelta oikeudenkäyntiavustajalta kelpoisuusehtona vaadittavan kokemuksen osalta.

Sen sijaan *Suomen Oikeusapulakimiehet ry* katsoo, että jos ehdotettu lupa- ja valvontajärjestelmä toteutetaan, luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien asema olisi tehtävä yhdenmukaiseksi asianajajien kanssa. Suomen Oikeusapulakimiehet ry toteaa, että työryhmä on kuitenkin valitettavasti jättänyt ottamatta huomioon tämän ja ehdottaa edelleenkin säännöksiä, joissa asianajajat asetetaan perusteettomasti parempaan asemaan kuin luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat.

Vantaan käräjäoikeuden mielestä työryhmän olisi tullut arvioida ja perustella tarkemmin nykyisin voimassa olevien niin sanottujen korotettujen kelpoisuusvaatimusten säilyttämisen tai muuttamisen tarve. Käräjäoikeus katsoo, että jos luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta luvan myöntämisen edellytykset olisivat nyt ehdotettua tiukemmat, nykyisistä korotetuista kelpoisuusvaatimuksista voitaisiin luopua. Jos mainitut kelpoisuusvaatimukset puolestaan pysytetään, käräjäoikeuden mielestä laista tulisi pois-

taa mahdollisuus asianosaisen pyynnöstä tapahtuvaan muun kuin kelpoisuusvaatimukset täyttävän oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan määräämiseen.

Tuomariliitto kiinnittää puolestaan huomiota siihen, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaisen puolustajan ja oikeusapulain 8 §:n mukaisen törkeästä rikoksesta syytetyn avustajan kelpoisuuden tulkinta ei nykyisin ole ongelmaton eikä tulkintakäytäntö yhtenäinen. Tuomariliitto ehdottaakin, että tilanteen yhdenmukaistamiseksi säädettäisiin, että puolustajaksi ja vastaavasti avustajaksi voitaisiin määrätä asianajaja taikka kolme vuotta luvan saaneena oikeudenkäyntiavustajana tai julkisena oikeusavustajana toiminut henkilö.

Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry esittää, että luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat tulee voida rinnastaa asianajajiin, jotta heillä olisi mahdollisuus edustaa päämiehiään samalla tavalla ja samoissa forumeissa kuin asianajajien. Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry:n mukaan ehdotettu lupajärjestelmä tulee luoda sellaiseksi, että luvan saaneilla oikeudenkäyntiavustajilla on oikeus edustaa päämiehiään myös unionin tuomioistuimessa.

3.9 Avustajapakko ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa

KKO puoltaa työryhmän mainitsemilla perusteilla ehdotusta avustajapakosta ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa. Korkein oikeus toteaa, että koska tuomiovirhekantelun ja tuomion purun kohteena on jo kerran päättynyt oikeudenkäynti, ylimääräisen muutoksenhaun hyväksymisen edellytykset on oikeusrauhan säilymisen vuoksi säädetty oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa tiukoiksi, mikä saattaa olla hakijalle yllätys. Kun hakija olisi velvollinen käyttämään oikeudenkäyntiavustajaa ylimääräisessä muutoksenhaussa, avustaja arvioisi hakemuksen tekemisen tarpeellisuuden ja sen menestymisen mahdollisuudet. *KKO:n* mukaan voidaan siten otaksua, että avustajapakko vähentää sellaisia hakemuksia, jotka eivät voi menestyä ja joiden tekemistä asianosasen oikeusturva ei edellytä.

Lausunnonantajista myös *VM*, *Rovaniemen hovioikeus*, *Pirkanmaan käräjäoikeus* ja *Julkiset oikeusavustajat ry* ilmoittavat kannattavansa työryhmän ehdotusta avustajapakon käyttöönotosta ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa.

EOA kiinnittää huomiota siihen, että myös hallintolainkäytön puolella ylimääräisessä muutoksenhaussa on arvioitu olevan vastaavia epäkohtia kuin ylimääräisessä muutoksenhaussa korkeimpaan oikeuteen. Hallintolainkäytön puolelle on kuitenkin pohdittu erilaista ratkaisuvaihtoehtoa eli toistuvien ylimääräisten muutoksenhakemusten kieltämisestä. *EOA:n* mielestä nyt korkeimman oikeuden osalta ehdotettu menettely on parempi. Lisäksi myös lainsäädännön yhdenmukaisuuden kannalta olisi hyvä, ettei menettelyjä ylimmissä oikeusasteissa ylimääräisessä muutoksenhaussa perusteetta säädettäisi toisistaan poikkeaviksi.

Sen sijaan lausunnonantajista *OKA* pitää periaatteellisesti ongelmallisena sitä, että hakemusten suuren määrän aiheuttamaa lähinnä käytännöllistä ongelmaa pyritään ratkaisemaan niin kategorisella tavalla kuin työryhmä ehdottaa siitä huolimatta, että työryhmämietinnössä esitetyt perustelut avustajapakolle ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa ovatkin *OKA*:n mukaan sinänsä ymmärrettäviä. *OKA* esittääkin jatkovalmistelussa harkittavaksi, voisiko ongelmaa pyrkiä ratkaisemaan ilman, että jouduttaisiin turvautumaan avustajapakoon ja näin käytännössä kaventamaan oikeusturvan kannalta periaatteellisesti tärkeää mahdollisuutta hakea esimerkiksi virheellisen tuomion purkamista.

Lausunnonantajista myöskään *Vaasan hovioikeus*, *Keskuskauppakamari*, *Lakimiesliitto*, *Tuomariliitto* ja *professori Jokela* eivät kannata työryhmän ehdotusta avustajapakon käyttöönottamisesta ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa.

Vaasan hovioikeus toteaa, että työryhmämietinnössä esitetyt perustelut avustajapakolle ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa eivät vakuuta ehdotetun muutoksen tarpeellisuudesta tai hyödyllisyydestä. Hovioikeuden mukaan oikeudenhoitojärjestelmän resurssit eivät kyseisen muutoksen johdosta kokonaisuutena ottaen luultavasti ainakaan lisääntyisi, vaan niiden kohdennus ainoastaan muuttuisi. Todennäköistä olisi, että avustajapakko lisäisi osaltaan merkittävästi esimerkiksi oikeusapuhakemuksia ja siten oikeusaputoimistojen työmäärää oikeusapupäätösten muodossa sekä tuomioistuinten työmäärää vireille tulevien oikeusavun ratkaisupyynnöiden muodostaa. Hovioikeus esittääkin siten uudelleen harkittavaksi kyseisen muutoksen toteuttamisen.

Keskuskauppakamari ja *Lakimiesliitto* puolestaan katsovat, että työryhmämietinnössä esitetyt perustelut avustajapakolle ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa eivät riitä vielä siihen, että mainittuja asioita ryhdyttäisiin sääntelemään muusta tuomioistuintoiminnasta poikkeavalla tavalla. Myös *Tuomariliitto* lähtee siitä, että avustajapakkoa ei ole perusteltua ulottaa vain yhteen asiaryhmään. *Tuomariliiton* mukaan asiaa tulisikin jatkossa selvittää laajemmin ja tarkastella mahdollisuutta avustajapakoon myös muiden vastaavien asiaryhmien osalta. *Tuomariliitto* katsoo, että avustajapakosta saattaisi aiheutua ongelmia myös käytännössä, sillä ylimääräistä muutoksenhakua voidaan vaatia myös muun muutoksenhaun yhteydessä.

Professori Jokelan mukaan työryhmämietinnössä esitetyt seikat avustajapakon käyttöönotolle ylimääräiseen muutoksenhakuun korkeimmassa oikeudessa ovat sinänsä perusteltuja näkemyksiä. *Jokela* kuitenkin katsoo, että mainitut seikat soveltuisivat myös moniin muihinkin asioihin, minkä lisäksi on esitettävissä myös vastakkaisia perusteluita. Kun ylimääräinen muutoksenhaku on viimesijainen oikeussuojakeino, *Jokela* katsoo, ettei ole oikein siirtää oikeudenkäyntiavustajalle lopullista määräysvaltaa ja vastuuta siitä, saadaanko kyseistä oikeussuojakeinoa käyttöä. *Jokela* kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että on pelättävissä, ettei ylimääräisten muutoksenhakemusten tekemiseen hylkkeitä oikeudenkäyntiavustajia olisi riittävästi käytettävissä.

3.10 Muita huomioita

Helsingin hovioikeus yhtyy työryhmämietinnössä esitettyihin kannanottoihin avustajapakon torjumisen osalta ja katsoo työryhmän tavoin, että lähtökohtana voitaisiin edelleen pitää sitä, että asianosaisella on oikeus ajaa asiaansa itse. Myöskään *Rovaniemen hovioikeus* eivätkä *Helsingin, Lapin ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet* kannata yleisen avustajapakon käyttöönottoa.

Lausunnonantajista *Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet* ehdottavat sen sijaan harkittavaksi avustajapakon käyttöönottoa rajoitetusti. Pirkanmaan käräjäoikeus kiinnittää huomiota asianomistajan itsensä nostamiin rikoskanteisiin ja esittää mainittujen asioiden osalta harkittavaksi avustajapakon käyttöönottoa. Käräjäoikeuden mukaan avustajapakko muodostaisi tärkeän tekijän, jotta tuomioistuinten, erityisesti käräjäoikeuksien, niukat voimavarat saataisiin kohdistettua niihin asioihin, joissa oikeusturva on todella vaarantunut tai vaarantumassa. Varsinais-Suomen käräjäoikeuden mukaan avustajapakon laajentamista olisi ehkä aiheellista pohtia joidenkin erityistilanteiden tai asiaryhmien osalta. Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, tulisiko asioissa, joissa yksityinen kansalainen nostaa virkarikossyytteen virkamiestä vastaan, edellyttää avustajapakon käyttöönottoa. Käräjäoikeuden mukaan avustajan käytön edellyttäminen turvaisi mainittujen asioiden asianmukaisen käsittelyn ja oikean lopputuloksen nykyistä paremmin. Käräjäoikeuden mielestä asianosaisella tulee kuitenkin olla itsenäinen päätösvalta siitä, käyttääkö hän riita-asiassa avustajaa vai ei. Pohjois-Karjalan käräjäoikeus pitää puolestaan tarpeellisena, että asia- tai intressikohtaisesti rajoitettua avustajapakkoa tutkittaisiin ja arvioitaisiin syvällisemmin kuin työryhmän mietinnössä on nyt tehty. Käräjäoikeus pitää epäjohdonmukaisena ja uudistuksen tavoitteiden vastaisena sitä, että asianosainen itse saisi edelleen kaikissa tilanteissa – asian laadusta ja laajuudesta riippumatta – ajaa oikeudenkäynnissä omaa asiaansa.

Avustajan viran puolesta määräämisen osalta sekä *Helsingin hovioikeus* että *Satakunnan käräjäoikeus* ilmoittavat yhtyvän työryhmämietinnössä esitettyyn kannanottoon siitä, että tarvetta laajentaa viran puolesta tapahtuvaa avustajan määräämistä nykyisestä ei ole.

Lapin ja Pohjois-Karjalan käräjäoikeudet katsovat sen sijaan, että jatkovalmistelussa tulisi vielä perusteellisemmin selvittää, olisiko olemassa sellaisia tapauksia, joissa oikeudenkäyntiavustaja voitaisiin poikkeuksellisesti määrätä viran puolesta.

Lausunnonantajista *Helsingin oikeusaputoimisto, Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry ja professori Jokela* kiinnittävät huomiota luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista käytävään nimitykseen.

Helsingin oikeusaputoimisto toteaa, että vaikka luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ehdotuksen mukaan ovatkin velvollisia noudattamaan Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevia ohjeita, tällaiset Asianajajaliittoon kuulumattomat henkilöt tulee riittävän selkeästi yksilöidä ”ei asianajajaksi”. Asianajajien tulee ja he myös haluavat erottua tarpeeksi ehdotetuista luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista.

Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry:n mukaan puolestaan luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille tulee luoda nimike, jota käyttämällä he voivat viestittää olevansa lupa-järjestelmän piirissä ja joka kuvastaa heidän tehtävänsä oikeudenkäyntiavustajina. Professori Jokela toteaa taas, että ehdotettavan lain luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista terminologia viittaa siihen, että mainittujen henkilöiden ammattinimikkeeksi olisi tarkoitettu oikeudenkäyntiavustaja. Jokela katsoo, että myös laissa tulisi selkeästi todeta mainittujen henkilöiden oikeus kyseisen ammattinimikkeen käyttöön esimerkiksi toimintansa markkinoinnissa.

Vastuuvakuutuksen merkitykseen kiinnittävät huomiota *Vantaan käräjäoikeus* ja *Tuomariliitto*.

Vantaan käräjäoikeus mukaan luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnassa tulisi valvoa myös vastuuvakuutuksen ottamista ja sen ylläpitämistä. Käräjäoikeuden mielestä vakuutusyhtiöt tulisi velvoittaa ilmoittamaan oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle vastuuvakuutuksen lakkauttamisesta. Lisäksi vastuuvakuutuksen lakkauttaminen tai lakkaaminen tulisi säätää oikeudenkäyntiavustajana toimimista koskevan luvan peruuttamisen perusteeksi.

Myös Tuomariliitto pitää tärkeänä ehdotetusta siitä, että luvan saaneella oikeudenkäyntiavustajalla tulee olla voimassa oleva vastuuvakuutus. Tuomariliitto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotuksen mukaan vakuutuksen voimassaoloa ei kontrolloitaisi millään tavalla. Tuomariliitto katsookin, että luvan ehdoksi tulisi edellyttää vastuuvakuutusta, jonka antaja sitoutuu ilmoittamaan vakuutuksen irtisanomisesta oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle. Tämän puolestaan tulisi voida mainitun ilmoituksen saatuaan peruuttaa lupa.

Lausunnonantajista *Helsingin hovioikeus* sekä *Helsingin* ja *Rovaniemen hallinto-oikeudet* kiinnittävät huomiota oikeudenkäyntiavustajaluettelon ylläpitämiseen liittyviin seikkoihin.

Helsingin hovioikeus pitää käytännön toimivuuden varmistamiseksi ja mahdollisten väärinkäytöstilanteiden poissulkemiseksi tärkeänä, että luetteloa luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista päivitetään säännöllisesti ja että luettelo on helposti tuomioistuimen käytettävissä. Helsingin hallinto-oikeus pitää puolestaan tärkeänä sitä, että ehdotetuista luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista on olemassa julkinen luettelo, joka on helposti jokaisen käytettävissä, jotta sekä kuluttajat että tuomioistuimet voivat vaivattomasti tarkistaa luvan olemassaolon. Hallinto-oikeus ehdottaa, että mainittu luettelo voisi olla esimerkiksi internet-sivuilla samalla tavoin kuin asianajajat ovat haettavissa Asianajajaliiton internet-sivuilta. Hallinto-oikeus kiinnittää lisäksi huomiota sen tärkeyteen, että luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan luvan peruuttamisesta ilmoitettaisiin välittömästi tuomioistuimille. Rovaniemen hallinto-oikeus taas esittää, että valvontasian vireilletulosta tehtäisiin merkintä myös oikeudenkäyntiavustajaluetteloon. Näin asiakas voisi jo oikeudenkäyntiavustajaluettelon perusteella varmistua siitä, ettei hänen valitsemansa avustaja ole valvontatoimenpiteiden kohteena.

Asianajajaliiton lausunnossa käsitellään kysymystä ehdotetusta lupa- ja valvontajärjestelmästä aiheutuvien kustannusten kattamisesta. Asianajajaliiton mukaan luvan saanei-

den oikeudenkäyntiavustajien lupamaksun tulee kattaa kaikki toiminnasta aiheutuvat kustannukset. Asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että työryhmämietinnön mukaan kaavailtu lupamaksu ei kuitenkaan kattaisi kaikkia oikeudenkäyntiavustajalautakunnasta valtiolle aiheutuvia kustannuksia. Asianajajaliitto katsoo, että valtion ei tule osallistua tällaisen toiminnan kustannuksiin, sillä oikeudellisten palveluiden tarjoajien tulee olla valtiosta riippumattomia myös taloudellisesti, kuten asianajajienkin osalta on asian laita. Asianajajaliitto kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että myös valvontamaksun tulee kattaa kaikki valvonnasta aiheutuvat kustannukset myös luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta. Asianajajaliitto toteaa, että mietinnössä arvioitu 100 000 euroa luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnasta aiheutuvina kustannuksina saattaa olla liian alhainen.

Ehdotetun kahden vuoden siirtymäajan osalta *Oulun käräjäoikeus* ja *Julkiset oikeusavustajat ry* katsovat, että kyseinen siirtymäaika, jona lupaa olisi haettava, lienee riittävän pitkä.

Tutkinnanjohtajan toimivaltuuksien osalta *Poliisihallitus* kiinnittää huomiota siihen, että vaikka työryhmämietinnössä esitetyillä tavoitteilla ja ehdotuksilla ei sinänsä ole merkittäviä vaikutuksia poliisin toimintaan yhtenä esitutkintaviranomaisena, on tärkeää, että esitutkintalain 45 §:n mukaan tutkinnanjohtaja voi päättää jatkossakin avustajan yksittäistapauksellisen sopivuuden esitutkinnassa, riippumatta siitä, onko avustaja luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Edellä mainitun lisäksi lausunnonantajista *KKO*, *EOA*, *Vaasan hallinto-oikeus* ja *professori Jokela* ottavat vielä esille jatkovalmistelun tarpeen erinäisten yksittäisten kysymysten osalta.

KKO korostaa niitä avustajantehtävälle korkeimmassa oikeudessa asetettavia vaatimuksia, jotka perustuvat korkeimman oikeuden asemaan ylimpänä tuomioistuimena ja erityisesti oikeuskäytäntöä ohjaavien ennakkoratkaisujen tuottajana. *KKO*:n mukaan nyt aloitettua uudistustyötä tulisikin jatkaa selvittelytyöllä, jossa työryhmämietinnössä esitettyä yksityiskohtaisemmin tarkasteltaisiin asianajomonopolia taikka muuta tiukempiin kelpoisuusehtoihin perustuvaa järjestelmää avustajantehtävän hoitamiseksi korkeimmassa oikeudessa.

EOA:

EOA kiinnittää puolestaan huomiota siihen, että vankeuslaissa, tutkintavankeuslaissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (niin sanotussa putkalaissa) sekä mainittuihin lakeihin liittyvissä asetuksissa (vankeuslainsäädännössä) olevat säännökset vapautensa menettäneen kirjeenvaihdon tarkastuksista ovat osoittautuneet ongelmallisiksi. *EOA*:n mukaan on ongelmallista, että näissä turvallisuus- ja valvontainteressejä korostavissa toimintaympäristöissä suojatun (privilegioidun) viestinnän alaa ei kaikilta osin pystytä täsmällisesti määrittämään.

EOA:n mukaan edellä mainitulla asialla on yhtymäkohta hallintolainkäytössä oikeudenkäyntiavustajalle asetettuihin kelpoisuusehtoihin. Lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisikin *EOA*:n mukaan kiinnittää huomiota siihen, miten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin voidaan turvata myös hallintolainkäyttöprosessissa. Tämän tavoitteen

saavuttaminen tulisi EOA:n mukaan ilmeisesti edellyttämään erillissäätelyä ottaen huomioon sen, että hallintolainkäyttölain peruslinjausta avustajan käytöstä ja avustajan kelpoisuusehdoista ei voitane edellyttää muokattavaksi yksinomaan sen vankeuslainsäädännölle aiheuttamien haasteiden johdosta.

Vaasan hallinto-oikeus kiinnittää taas huomiota siihen, että etenkin keskituloisten kansalaisten mahdollisuudet oikeusavustajan palveluiden saamiseen ovat jatkuvasti heikentyneet oikeudenkäyntikulujen kasvun myötä. Hallinto-oikeus katsookin, että oikeusavun auktorisointijärjestelmä vaatii ohjauksen tehostamista myös siten, että palvelujen hinnoittelun kohtuullisena pysymiseen kiinnitetään huomiota. Myös professori Jokela toteaa vastaavasti, että oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten nostaminen ja kilpailun mahdollinen vähentäminen voivat vähentää asiamiestarjontaa ja nostaa asianajokustannuksia, ja esittää harkittavaksi, pitäisikö samassa yhteydessä parantaa nykyistä oikeusapujärjestelmäämme.

Edellä mainittujen lausuntoantajien lisäksi *Asianajajaliitto* kiinnittää vielä huomiota asianajajien eriarvoiseen asemaan henkilökohtaisen vastuun kannalta verrattuna muihin oikeudellisia palveluja tarjoaviin tahoihin. Asianajajaliitto katsoo, että henkilökohtainen vastuu tulisi säätää tehtäväkohtaisesti ja riippumatta siitä, hoitaako tehtävän asianajaja vai joku muu oikeudellisia palveluita tarjoava taho. Asianajajaliitto huomauttaa, että asianajajalla on oltava vastuuvakuutus ja että monissa Euroopan maissa asianajotoimintaa on mahdollista harjoittaa ilman henkilökohtaista vastuuta. Ruotsissa asianajajien henkilökohtainen vastuu on poistettu 1.7.2007 lukien. Asianajajaliitto siten katsoo, että asianajajista annetun lain 5 §:n 2 momentista tulisi poistaa virkkeet: ”Yhtiön osakkeenomistaja vastaa hoidettavanaan olevasta asianajotehtävästä johtuvista velvoitteista yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa. Jos asianajotehtävä on muun kuin yhtiössä asianajajana toimivan osakkeenomistajan hoidettavana tai ei tiedetä, kenen hoidettavana tehtävä on, vastaa jokainen asianajajana toimiva osakkeenomistaja yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa tällaisesta velvoitteesta, joka on syntynyt hänen ollessaan yhtiössä mainitussa asemassa.”

Edelleen Asianajajaliitto kiinnittää julkisten oikeusavustajien osalta huomiota siihen, että julkiseksi oikeusavustajaksi voi virkaa koskevien kelpoisuusehtojen nojalla päästä henkilö, joka ei täytä luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan edellytyksiä. Asianajajaliiton mukaan valtion tulee työnantajana huolehtia siitä, että käytännössä näin ei ole.

4 Pykäläkohtaiset huomautukset

4.1 Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään erityisen luvan myöntämisestä oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiseen sekä luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan velvollisuuksista ja valvonnasta.

Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimuksista oikeudenkäynneissä säädetään erikseen.

TEM esittää, että ehdotetun lain 1 §:n 1 mukaisesta luvasta käytettäisiin laissa nimitystä oikeudenkäyntiavustajalupa, joka lisättäisiin momenttiin seuraavalla tavalla: ”Tässä laissa säädetään erityisen luvan myöntämisestä oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiseen (*oikeudenkäyntiavustajalupa*) sekä luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan velvollisuuksista ja valvonnasta.”

Edelleen TEM esittää, että vastaavat oikeudenkäyntiavustajaluvan käsitettä koskevat muutokset tehtäisiin myös ehdotetun lain 2 §:n 3 momenttiin (myös otsikkoon), 3 §:n 1 momenttiin, 6 §:n otsikkoon ja 1 momenttiin, 8 §:ään, 9 §:ään (myös otsikkoon), 10 §:ään, 12 §:n 1 ja 3 momenttiin sekä 14 §:n 2 momenttiin.

2 §

Luvan myöntämisen edellytykset

Tässä laissa tarkoitettu lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen voidaan myöntää toistaiseksi henkilölle,

- 1) joka on suorittanut Suomessa oikeustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon taikka ulkomailla vastaavan oikeustieteellisen tutkinnon, joka on tunnustettu Suomessa sen mukaan kuin erikseen säädetään;
- 2) joka on saavuttanut riittävän perehtyneisyyden oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään;
- 3) joka on rehellinen ja joka ei ole ilmeisen sopimaton oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään; sekä
- 4) joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu riittävä perehtyneisyys on henkilöllä, joka on

- 1) suorittanut asianajajista annetussa laissa (496/1958) tarkoitetun asianajajatutkinnon,
- 2) suorittanut tuomioistuinharjoittelun,
- 3) toiminut vähintään vuoden ajan apulaissyöttäjänä tai

4) toiminut 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tutkinnon suorittamisen jälkeen vähintään vuoden ajan muussa tehtävässä, joka olennaisesti pehdyttää oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan toimeen.

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla rehellinen ei ole henkilö, joka on viiden viimeisen vuoden aikana tuomittu vankeusrangaistukseen tai kolmen viimeisen vuoden aikana sakkorangaistukseen rikoksesta, joka osoittaa henkilön olevan sopimaton toimimaan oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana. Henkilölle, joka on kurinpidollisena seuraamuksena erotettu yleisestä asianajajayhdistyksestä (*asianajajayhdistys*) tai poistettu asianajajayhdistyksen pitämästä EU-luettelosta, ei voida myöntää tässä laissa tarkoitettua lupaa ennen kuin kolme vuotta on kulu-
nut erottamisesta tai poistamisesta.

TEM kiinnittää huomiota ehdotetun lain 2 §:n 1 momentin johdantokappaleeseen, jonka mukaan ”lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen voidaan myöntää toistaiseksi henkilölle - -”. *TEM* huomauttaa, että ehdotettu lupaviranomaisen toimivaltuus määräytyisi tarkoituksenmukaisuusharkinnan mukaisesti, ja katsoo, että mainitun säännöksen johdantokappale tulisi muuttaa perustuslakivaliokunnan edellyttämän sidotun harkinnan mukaiseksi. Tämän vuoksi *TEM* esittää, että mainittu 1 momentin johdantokappale muutettaisiin kuulumaan: ”Oikeudenkäyntiavustajalupa on myönnettävä toistaiseksi henkilölle:”. Myös *Satakunnan käräjäoikeus* ja *Keskuskaupakamari* esittävät 1 momentin johtolauseeseen edellä mainitun muutoksen tekemistä.

Helsingin hovioikeus toteaa, että ehdotetun lain 2 §:n 1 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa lausutaan, että perehtyneisyys voitaisiin saavuttaa lisäopinnojen tai käytännön työkokemuksen kautta pykälän 2 momentissa tarkemmin säädetyin tavoin. Hovioikeuden mukaan mainitun 2 momentin perusteella jää kuitenkin epäselväksi, mitä lisäopinnoilla tarkoitetaan, sillä momentin 1 kohdassa puhutaan asianajajatutkinnon suorittamisesta ja momentin 2–4 kohdassa näyttäisi puolestaan olevan kysymys käytännön työkokemuksen kautta saavutetusta perehtyneisyydestä.

Ehdotetun lain 2 §:n 2 momentin 4 kohdan säännökseen kiinnittävät puolestaan huomiota *Itä-Suomen hovioikeus*, *Kouvolan hovioikeus*, *Vaasan hovioikeus* ja *Poliisihallitus*.

Itä-Suomen hovioikeus katsoo, että mainitun säännöksen sanamuoto on liian epämääräinen ja tiedustele, mitä muita tehtäviä yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitun avustavan lakimiehen tehtävän lisäksi säännöksessä tarkoitetaan. *Kouvolan hovioikeus* puolestaan tiedustele, mitä yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittu asianajajatoimiston avustavan lakimiehen työ silloin, kun siihen kuuluu merkittävässä määrin oikeudenkäyntiasioissa avustamista, ja siinä viitattu oikeudenkäyntiasioissa avustaminen voisivat olla ja kuinka hyvin mainittu avustaminen voi pehdyttää oikeudenkäyntiavustajan toimeen, kun kelpoisuutta toimia oikeudenkäyntiavustajana ei kyseisessä vaiheessa vielä ole. Hovioikeuden mukaan ainakaan pienemmällä asianajo- tai lakiasiaintoimistoilla ei liene resursseja lähettää oikeudenkäynteihin avustavaa lakimiestä asiaa varsinaisesti hoitavan lakimiehen lisäksi.

Myös Vaasan hovioikeus pitää ehdotettua 2 §:n 2 momentin 4 kohtaa ongelmallisena. Hovioikeuden mukaan kyseinen säännös jättää lupaviranomaiselle laajan harkintavallan perehtyneisyyden arvioinnin suhteen. Hovioikeus kiinnittää, Kouvolan hovioikeuden tavoin, lisäksi huomiota siihen, että kun lakimiehellä ei vielä kyseisessä vaiheessa voi olla vaadittavaa lupaa toimia itse oikeudenkäyntiavustajana, kyseinen työ ei mitään ilmeisimmin voi tarkoittaa konkreettista itsenäistä avustamista oikeudenkäynnissä. Kun vankka työkokemus on saavutettavissa vain työskentelemällä itsenäisesti tuomioistuimissa, ei Vaasan hovioikeuden mielestä avustamista oikeudenkäyntiasioissa oikeussalien ulkopuolella voida pitää kovin opettavaisena mainitussa suhteessa.

Poliisihallitus esittää puolestaan, että ehdotettu 2 §:n 2 momentin 4 kohta muutettaisiin kuulumaan: ”4) toiminut 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tutkinnon suorittamisen jälkeen vähintään vuoden ajan muussa tehtävässä tai sellaisessa virassa, joka olennaisesti perehdyttää oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan toimeen.”

Vaasan hovioikeus kiinnittää vielä huomiota ehdotetun 2 §:n 3 momentin lopussa ehdotettuun määräaikaan ja esittää harkittavaksi, tulisiko kyseinen määräaika säätää niin, että se mahdollistaa tapauskohtaisen harkinnan.

4 §

Lautakunnan kokoonpano ja jäsenten nimeäminen

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa on jäsenenä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi tuomari hallinto-oikeuksista tai erityistuomioistuimista, yksi tuomari kärjäoikeuksista sekä yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Ehdokkaat oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäseniksi nimetään siten, että

- 1) korkein oikeus nimeää hovioikeuksien ja kärjäoikeuksien tuomareiden keskuudesta tulevat jäsenet ja varajäsenet ilmoittautumisten perusteella;
- 2) korkein hallinto-oikeus nimeää hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten tuomareiden keskuudesta tulevan jäsenen ja varajäsenen ilmoittautumisten perusteella;
- 3) oikeusministeriö nimeää oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen.

Nimettäessä jäseniä ja varajäseniä nimetään ehdokkaita kaksi kertaa niistä monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä. Ennen oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen nimeämistä oikeusministeriön on kuultava oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavia tahoja.

5 §

Päätösvaltaisuus ja jäsenen ero

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsentä tai varajäsentä.

Eron lautakunnan jäsenelle ja varajäsenelle myöntää valtioneuvosto, joka noudattaen lautakunnan asettamisesta säädettyä menettelyä nimittää hänelle seuraajan jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Vaasan hovioikeus kiinnittää huomiota ehdotetun lain 4 ja 5 §:ään. Hovioikeus pitäisi johdonmukaisempana ja tarkoituksenmukaisempana siirtää lain 5 §:n 2 momentissa säännelty jäsenen ero lain 4 §:n loppuun ja muuttaa mainittujen pykälien otsikointi kyseistä muutosta vastaavaksi.

6 §

Luvan hakeminen ja hakemuksen käsittely

Tässä laissa tarkoitettua lupaa haetaan kirjallisesti oikeudenkäyntiavustajalautakunnalta. Hakijan on liitettävä hakemukseen sen ratkaisemiseksi tarpeellinen selvitys.

Hakemus voidaan käsitellä kirjallisesti. Lautakunta voi tarvittaessa pyytää hakemuksesta lausunnon tai hankkia muuta selvitystä.

Asian käsittelyssä noudatetaan muutoin, mitä hallintolaissa (434/2003) säädetään.

Itä-Suomen hovioikeus esittää ehdotetun lain 6 §:n 2 momentin osalta harkittavaksi, voisiko säännöksen sanamuotoa selkeyttää kirjoittamalla suoraan näkyviin yksityiskoh- taisten perustelujen mukaiset käsittelymuodot.

7 §

Velvollisuudet

Tässä laissa tarkoitettun luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävät sekä noudattaa niissä hyvää asianajajatapaa sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös luvan saaneen henkilön muuhun tehtävään, jonka hän on saanut tuomioistuimen määräyksen pe-

rusteella tai johon hänet on määrätty oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitetuksi avustajaksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla oikeusministeriön asetuksella säädetään, mitä hyvää asianajajatapaa koskevia asianajajayhdistyksen ohjeita luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on velvollinen noudattamaan. Ennen asetuksen antamista oikeusministeriön on kuultava asianajajayhdistystä ja muita oikeudenkäyntiavustajan tehtäviä ammattimaisesti hoitavien tahojen edustajia.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että ehdotetun lain 7 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa ei oteta nimenomaisesti kantaa siihen, kuuluuko epäillyn rikoksen esitutkintaan liittyvä oikeudellinen avustaminen mainitussa säännöksessä tarkoitettuihin tehtäviin. Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että ehdotettuun säännökseen tai ainakin sen yksityiskohtaisiin perusteluihin tulee selvyuden vuoksi sisällyttää selkeä kannanotto, jonka mukaan asianosaista voisi esitutkinnassa avustaa vain sellainen oikeudenkäyntiavustaja, joka on myös kelpoinen avustamaan asianosaista tuomioistuinvaiheessa.

Ehdotetun lain 7 §:n 2 momenttiin liittyen *Asianajajaliitto* puolestaan katsoo, että olisi luontevaa, että kaikki pesänjakajan toimesta pidettävissä ositus- ja perinnönjakokoukissa avustavat olisivat velvollisia noudattamaan hyvää asianajajatapaa.

9 §

Luvan peruuttaminen

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on peruutettava myöntämänsä lupa, jos:

- 1) luvan saanut henkilö pyytää kirjallisesti peruuttamista;
- 2) henkilö ei enää täytä luvan myöntämisen edellytyksiä;
- 3) valvontalautakunta on esittänyt luvan peruuttamista eikä lievempää kurinpidollista seuraamusta voida pitää riittävänä valvontalautakunnan toteamasta menettelystä;
- 4) henkilö ei ole suorittanut 11 §:ssä tarkoitettua maksua tai seuraamusmaksua kohtuullisessa ajassa sen jälkeen, kun maksamatta jättämisestä on hänelle huomautettu, eikä laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä.

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa uutta lupaa ei voida myöntää ennen kuin kolme vuotta on kulunut lainvoimaiseksi tulleen päätöksen antamisesta. Jos oikeudenkäyntiavustajalautakunta ei hyväksy valvontalautakunnan esitystä luvan peruuttamisesta, sen tulee palauttaa asia valvontalautakunnan käsiteltäväksi. Jos henkilön lupa on valvonta-asian tultua vireille peruutettu, oikeudenkäyntiavustajalautakunta voi jatkaa asian käsittelyä ja lausua siitä, olisiko lupa tullut peruuttaa hänen menettelynsä vuoksi.

Muissa kuin 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle on varattava tilaisuus tulla suullisesti kuulluksi ennen luvan peruuttamista. Lautakunta voi määrätä luvan peruuttamista koskevan päätöksen noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta.

Ehdotetun lain 9 §:n 1 momentin 3 kohdan yksityiskohtaisten perustelujen osalta *Rovaniemen hallinto-oikeus* kiinnittää huomiota siihen, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta olisi harkinnassaan sidottu valvontalautakunnan esityksessään toteamaan oikeudenkäyntiavustajan menettelyyn, toisin sanoen tosiseikkoihin ja niiden arviointiin. Hovioikeuden mukaan tämän valossa jää jonkin verran epäselväksi, mikä vaikutus olisi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan toimittamassa suullisessa kuulemisessa esiin tulleilla uusilla tosiseikoilla. Hovioikeus katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan tosiseikkoja koskevan harkinnan sitominen työryhmän ehdottamalla tavalla valvontalautakunnan suorittamaan tosiseikkojen selvittämiseen tarkoittaisi eräänlaisen preklusion käyttöönottoa, minkä tarkoitusperää suhteessa suulliseen kuulemiseen on vaikea ymmärtää varsinkin, jos tavoitteena on oikeudenkäyntiavustajan menettelyn perusteellinen selvittäminen.

Helsingin hovioikeus viittaa ehdotetun lain 9 §:n 2 momentin yksityiskohtaisiin perusteluihin, joiden mukaan muutoksenhaulla olisi lähtökohtaisesti lykkäävä vaikutus luvan peruuntumiseen, ja toteaa säännöksen poikkeavan sikäli asianajajia koskevista säännöistä, että asianajajien kohdalla erottaminen astuu voimaan välittömästi. Hovioikeus pitää joka tapauksessa tärkeänä, että peruutettua lupaa ei voitaisi myöntää uudelleen ennen kuin lupa on myös tosiasiallisesti ollut peruutettuna ehdotetun kolmen vuoden ajan. Tämän vuoksi hovioikeus ehdottaa, että mainitun määräajan alkamisaika sidottaisiin peruuttamista koskevan päätöksen lainvoimaiseksi tuloon niissä tilanteissa, joissa lautakunta ei ole ehdotetun 9 §:n 3 momentin mukaisesti määrännyt peruuttamista koskevaa päätöstä noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta. *Vaasan hovioikeus* esittää puolestaan harkittavaksi, tulisiko luvan peruuttamisen pituuteen tuoda harkinnanvaraa siten, että uusi lupa voitaisiin myöntää esimerkiksi 1–3 vuoden kuluttua luvan peruuttamisesta siten, että luvan peruuttava viranomais voisi harkita tapauskohtaisia olosuhteisia kurinpidollista seuraamusta määrätessään.

Ehdotetun lain 9 §:n 3 momentin mukaisen suullisen käsittelyn osalta *EOA* kiinnittää menettelyllisenä kysymyksenä huomiota siihen, että säännöksestä ja sen yksityiskohtaisista perusteluista ei aivan selvästi käy ilmi se, sovellettaisiinko oikeudenkäyntiavustajalautakunnan suulliseen käsittelyyn hallintolain vai hallintolainkäyttölain säännöksiä ja menettelyä.

10 §

Oikeudenkäyntiavustajaluettelo ja julkisuus

Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ja heidän yhteystietonsa merkitään oikeudenkäyntiavustajalautakunnan pitämään julkiseen luetteloon. Henkilö poistetaan luettelosta, kun hänen lupansa on peruutettu lainvoiman saaneella ratkaisulla.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa käsiteltävien asioiden julkisuuteen sovelletaan muutoin, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Luvan peruuttamista koskevassa asiassa asiakirja ei kuitenkaan tule julkiseksi ennen kuin oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ratkaisu on annettu.

Ehdotetun lain 10 §:n 1 momentin osalta *Asianajajaliitto* toteaa, että säännöksen 2 virkkeen säännöstä tulisi tarkentaa siten, että luettelosta poistaminen ei koske tilanteita, joissa muutoksenhausta huolimatta luvan peruuttaminen on lain 9 §:n 3 momentin nojalla määrätty noudatettavaksi heti.

13 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset oikeudenkäyntiavustajalautakunnan henkilöstöstä, tehtävistä ilmoituksista, asioiden käsittelystä lautakunnassa ja tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa voidaan määrätä tarkemmin lautakunnan puheenjohtajan vahvistamassa työjärjestyksessä.

EOA:n mukaan yleisellä tasolla ajatus siitä, että ehdotetun lain 13 §:n nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa säädettäisiin virallisille syyttäjille velvollisuus ilmoittaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle, jos luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja tuomitaan tietynlaisesta rikoksesta rangaistukseen, vaikuttaa perustellulta. *EOA* esittää kuitenkin harkittavaksi, tulisiko mainitunkaltainen ilmoitusvelvollisuus kytkeä vain lainvoiman saaneisiin tuomioihin rikosasioissa vai jo aikaisempaan vaiheeseen, ja pitäisikö valvontajärjestelmän mahdollistaa myös virantoimituksesta pidättämisen tyypiset toimenpiteet. Lisäksi *EOA* katsoo, että ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea vastaavalla tavalla myös asianajajien tekemiä rikoksia.

14 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tässä laissa tarkoitettua lupaa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana toimimiseen on haettava kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Tänä aikana oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana on kelpoinen toimimaan henkilö, joka oli kelpoinen lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Satakunnan käräjäoikeus kiinnittää huomiota ehdotetun lain 14 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin, joiden mukaan kelpoisuus säilyy, kunnes asia on ratkaistu. Käräjäoikeus toteaa, että koska tarkoitus lienee, että mainitut siirtymävaiheen asiamiehet ja avustajat täyttävät luvan myöntämisen edellytykset, niin olisiko aiheellista lisätä siirtymäsäännökseen, että asiamiehen ja avustajan on täytettävä 2 §:ssä säädetyt luvan myöntämisen edellytykset paitsi muun niin rehellisyyden ja sopivuuden osalta.

4.2 Laki asianajajista annetun lain muuttamisesta

3 §

Asianajajaksi voidaan hyväksyä 25 vuotta täyttänyt henkilö, joka:

- 1) on rehelliseksi tunnettu sekä muilta ominaisuuksiltaan ja elämäntavoiltaan sopiva harjoittamaan asianajajan tointa;
- 2) on suorittanut Suomessa oikeustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon, taikka on suorittanut oikeustieteellisen tutkinnon muualla kuin Suomessa ja saanut ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun lain (1093/2007) tai ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta annetun lain (531/1986) mukaisen Opetushallituksen päätöksen kelpoisuudesta oikeustieteen kandidaatin tai oikeustieteen maisterin tutkintoa edellyttävään tehtävään ja suorittanut mahdolliset päätöksessä edellytetyt lisävaatimukset;
- 3) on saavuttanut asianajajan toimen harjoittamiseen tarvittavan taidon sekä sellaisen käytännöllisen kokemuksen kuin asianajajayhdistyksen säännöissä määrätään;
- 4) on suorittanut oikeusministeriön hyväksymässä järjestyksessä asianajotoiminnan säännöksiä ja hyvän asianajajatavan vaatimuksia koskevan tutkinnon (*asianajajatutkinto*); sekä
- 5) ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu.

Asianajajaliitto katsoo, että lain 3 §:n 1 momentin ohella myös mainitun pykälän 2 momenttia tulisi muuttaa siltä osin kuin siinä nykyisin säädetään hakijan velvollisuudesta osoittaa riittävät tiedot Suomen lainsäädännöstä ja asianajotoiminnasta Suomessa. Asianajajaliitto ehdottaa lain 3 §:n 2 momentin kuulumaan seuraavasti: ”Suomessa voimaan saatettujen kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti asianajajaksi voidaan sen estämättä mitä 1 momentin 2) kohdassa säädetään hyväksyä myös 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jolla jossakin muussa Euroopan talousalueen valtiossa on asianajajan toimen harjoittamiseen ammattipätevyys. Hakijan on tässä momentissa tarkoitetuissa tapauksissa suoritettava 1 momentin 4) kohdassa tarkoitettu asianajajatutkinto.”

7 a §

Valvontalautakuntaan kuuluvat puheenjohtaja sekä yksitoista muuta jäsentä ja viimeksi mainittujen henkilökohtaiset varajäsenet. Puheenjohtajan sekä kuuden muun jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajia. Kolmen jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita henkilöitä, jotka ovat perehtyneitä asianajotoimintaan sekä lisäksi tuomarin tehtäviin taikka oikeustieteen yliopistolliseen koulutukseen ja tutkimukseen. Kahden jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (/) tarkoitettuja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia. Valvontalautakunnan jäsenten ja varajäsenten toimikausi on kolme vuotta.

Asianajajaliitto esittää valvontalautakunnan kokoonpanoa koskevaan lain 7 a §:n säännökseen liittyen, että käytännössä havaittujen tilanteiden vuoksi on välttämätöntä, että myös valvontalautakunnan puheenjohtajalle nimetään varajäsen.

EOA kiinnittää puolestaan huomiota valvontalautakunnan asiakohtaiseen kokoonpanoon tiedustelemalla, voisivatko molemmat luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat (uudet jäsenet) toimia jäseninä samassa jaostossa.

4.3 Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

15 luku

Oikeudenkäyntiasiamiehestä

2 §

Jollei muussa laissa toisin säädetä, oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (/) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana saa kuitenkin toimia asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa oleva, oikeustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon suorittanut, rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu.

Myös muu kuin 1 momentissa mainittu, rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu, voi toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana:

- 1) 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa asiassa;
- 2) hakemusasiassa, joka ei ole riitainen; sekä
- 3) maaoykeusasiassa.

FK esittää ehdotettua oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 2 momenttia täydennettävän kuulumaan seuraavasti: ”Oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana saa kuitenkin toimia asianosaiseen tai sen kanssa samaan konserniin, konsolidointiryhmään, rahoitus- ja vakuutusryhmittymään tai taloudelliseen tai muuhun vastaavaan yhteenliittymään kuuluvaan yritykseen työ- tai virkasuhteessa oleva, oikeustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon suorittanut, rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu.” Lisäksi *FK* esittää lakia täydennettäväksi edelleen siten, että mainitut kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö voisi toimia oikeudenkäynnissä myös myötäpuolensa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.

Oulun käräjäoykeus kiinnittää puolestaan huomiota ehdotettuun oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 4 momentin 3 kohdan säännökseen, jonka mukaan muu kuin 1 momentissa mainittu henkilö voisi edelleen toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana maaoykeusasioissa. Käräjäoykeus katsoo, että työryhmämietinnössä ei tuoda esille niitä seikkoja, joiden vuoksi maaoykeusasioissa oikeudenkäyntiasiamieheltä ja -avustajalta ei vaadittaisi erityistä kelpoisuutta. Käräjäoykeus esittääkin vielä arvioitavaksi, olisiko maaoykeusasiassa toimivalta oikeudenkäyntiasiamieheltä ja -avustajalta edellytettävä samaa kelpoisuutta kuin riita-asioissa muutoin ehdotetaan edellytettäväksi.

10 a §

Jos asiamies tai avustaja osoittautuu epärehelliseksi, ymmärtämättömäksi tai taitamattomaksi taikka jos hänet havaitaan toimeensa muutoin sopimattomaksi, saa tuomioistuin kieltää häntä esiintymästä siinä asiassa. Tuomioistuin voi myös, milloin syytä on, kieltää häneltä oikeuden enintään kolmen vuoden aikana toimia siinä tuomioistuimessa asiamiehenä tai avustajana. Kun päätös koskee asianajajaa, julkista oikeusavustajaa tai luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa, tuomioistuimen on ilmoitettava päätöksestä asianajajista annetussa laissa (496/1958) tarkoitetulle valvontalautakunnalle. Jos edellisessä virkkeessä mainittu asiamies tai

avustaja menettelee muutoin velvollisuuksiensa vastaisesti, tuomioistuin voi ilmoittaa menettelyn valvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus esittää, että ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n 1 momentin mukainen tuomioistuimen suorittama valvonta olisi luontevaa kytkeä hyvää asianajajatapaa koskeviin ohjeisiin tai ainakin tätä yleisempään käsitteeseen hyvästä asianajotavasta.

Vantaan käräjäoikeus kiinnittää puolestaan huomiota siihen, että oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n 1 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi siltä osin kuin säännöksen 1 virkkeessä viitataan asiamiehen tai avustajan epärehellisyyteen. Käräjäoikeus katsoo, että mainittuun lainkohtaan olisi syytä ottaa samanlainen rehellisyyden puuttumisen määritelmä kuin ehdotettuun lain luvan saaneista oikeudenkäynnistä 2 §:n 3 momenttiin.

4.4 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 2 ja 6 §:n muuttamisesta

2 luku

Asianosaisen avustamisesta

2 §

Puolustajaksi ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaksi on 1 ja 1 a §:n nojalla määrättävä julkinen oikeusavustaja tai asianajaja. Jos sopivaa julkista oikeusavustajaa tai asianajajaa ei ole tiedossa tai siihen on muu erityinen syy, puolustajaksi tai oikeudenkäyntiavustajaksi voidaan määrätä luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (/) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Puolustajaksi tai oikeudenkäyntiavustajaksi määrättävälle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi tehtävään määräämisestä.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että rikosasiassa epäillyn puolustajaksi tai asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaksi määrättävän henkilön oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 2 §:n mukaisia kelpoisuusehtoja selvennettäisiin nykyisestä. Käräjäoikeuden mukaan oikeuskäytäntö eri tuomioistuimissa vaihtelee huomattavasti sen suhteen, voidaanko rikosasiassa puolustajaksi määrätä muu lakimies kuin asianajaja tai julkinen oikeusavustaja yksinomaan sillä perusteella, että epäilty on ehdottanut kyseistä henkilöä.

Lakimiesliitto esittää puolestaan, että mikäli kaavailtu lupajärjestelmä toteutetaan, ehdotettu oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 2 §:n 1 momentti muutettaisiin kuulumaan: ”Puolustajaksi ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaksi on 1 ja 1 a §:n nojalla määrättävä julkinen oikeusavustaja, asianajaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja - -”.

4.5 Laki oikeusapulain 8 §:n muuttamisesta

8 §

Avustaja

Yksityiseksi avustajaksi on määrättävä asianajaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (/) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Rikosasiassa epäillyn avustajaksi on määrättävä julkinen oikeusavustaja tai asianajaja taikka erityisestä syystä luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, jos epäilty on pidätetty tai vangittu, jos häntä epäillään tai hänelle vaaditaan rangaistusta rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta, tai tällaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen taikka jos epäilty on 18 vuotta nuorempi.

Avustaja on toimessaan velvollinen noudattamaan hyvää asianajajatapaa.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että rikosasiassa epäillyn avustajaksi määrättävän henkilön oikeusapulain 8 §:n mukaisia kelpoisuusehtoja selvennettäisiin nykyisestä. Käräjäoikeuden mukaan oikeuskäytäntö eri tuomioistuimissa vaihtelee huomattavasti sen suhteen, voidaanko rikosasiassa epäillyn avustajaksi määrätä muu lakimies kuin asianajaja tai julkinen oikeusavustaja yksinomaan sillä perusteella, että epäilty on ehdottanut kyseistä henkilöä.

Lakimiesliitto kiinnittää, vastaavalla tavalla kuin edellä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 2 §:n 1 momentin osalta, huomiota ehdotetussa oikeusapulain 8 §:ssä suoritettuun erotteluun yhtäältä asianajajien ja julkisten oikeusavustajien sekä toisaalta luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien välille.

Oulun käräjäoikeus kiinnittää vielä huomiota oikeusapulain 8 §:n säännöksen suhteesta talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 6 a §:ään. Käräjäoikeuden mukaan hyvän oikeudenhoidon kannalta voisi olla paikallaan, että riitaisessa velkajärjestelyasiassa oikeudenkäyntiasiamieheltä ja -avustajalta edellytettäisiin samaa kelpoisuutta kuin muisakin riita-asioissa.

LAUSUNTOPYYNNÖT TYÖRYHMÄMIETINNÖSTÄ 2009:17

Sisäasianministeriö
Valtiovarainministeriö*
Työ- ja elinkeinoministeriö*

Eduskunnan oikeusasiamies*
Valtioneuvoston oikeuskansleri*

Korkein oikeus*
Korkein hallinto-oikeus

Helsingin hovioikeus*
Itä-Suomen hovioikeus*
Kouvolan hovioikeus*
Rovaniemen hovioikeus*
Turun hovioikeus*
Vaasan hovioikeus*

Helsingin hallinto-oikeus*
Hämeenlinnan hallinto-oikeus*
Kouvolan hallinto-oikeus
Kuopion hallinto-oikeus*
Oulun hallinto-oikeus*
Rovaniemen hallinto-oikeus*
Turun hallinto-oikeus*
Vaasan hallinto-oikeus*

Espoon kärjäoikeus*
Helsingin kärjäoikeus*
Joensuun kärjäoikeus (Pohjois-Karjalan kärjäoikeus)*
Jyväskylän kärjäoikeus (Keski-Suomen kärjäoikeus)*
Kuopion kärjäoikeus (Pohjois-Suomen kärjäoikeus)*
Lahden kärjäoikeus (Päijät-Hämeen kärjäoikeus)*
Lapin kärjäoikeus*
Oulun kärjäoikeus*
Porin kärjäoikeus (Satakunnan kärjäoikeus)*
Tampereen kärjäoikeus (Pirkanmaan kärjäoikeus)*
Turun kärjäoikeus (Varsinais-Suomen kärjäoikeus)*
Vantaan kärjäoikeus*

Markkinaoikeus
Työtuomioistuin*

Valtakunnansyyttäjänvirasto*

Helsingin oikeusaputoimisto*
Tampereen oikeusaputoimisto*

Kilpailuvirasto*
Kuluttajavirasto*
Lapsiasiavaltuutettu*
Tietosuojavaltuutettu*
Tuomarivalintalautakunta*

Akava ry*
Elinkeinoelämän Keskusliitto EK
Eurooppalaisen Oikeusturvan Keskusliitto – EOK ry*
Finanssialan Keskusliitto ry*
Julkiset oikeusavustajat*
Keskuskauppakamari*
Luottomiehet ry
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry*
Suomen Asianajajaliitto*
Suomen Kuntaliitto
Suomen Lakimiesliitto ry*
Suomen Oikeusapulakimiehet ry*
Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry*
Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry*
Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund r.y.*
Suomen Yrittäjät*
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK*
Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry*
Yksityisalojen lakimiehet ry*

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Lapin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Professori emeritus Mikael Hidén
Professori Antti Jokela, Turun yliopisto*
Professori Veli-Pekka Viljanen, Turun yliopisto
Professori Jyrki Virolainen, Lapin yliopisto

* tähdellä on merkitty ne viranomaiset, yhteisöt ja asiantuntijat, jotka ovat toimittaneet lausuntonsa.

MUUT LAUSUNNOT

Nuoret Lakimiehet ry
Poliisihallitus

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-466-986-3 (nid.)
ISBN 978-952-466-987-0 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi